

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 29 SEPTEMBER 1948

No. 1638

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD.

	Blz.
De artikelen van deze week	763
Sommaire, summaries	763
De Nederlandse en Belgische begroting door <i>D. B. J. Schouten</i>	764
Het wetsontwerp rechtshandelingen landbouwgronden (I) door <i>Mr L. J. Schiethart</i>	766
De bruto-winstmarges in de detailhandel in kruidenierswaren door <i>A. A. C. Reedijk</i>	768
Ingezonden stuk:	
Het experiment door <i>Mr P. Verloren van Themaat</i> , met naschrift van <i>Prof. Dr Ir J. Goudriaan</i>	770
Aantekening:	
Goedkoop geld in Zweden	773
London Letter door <i>Harold Wincott</i>	774
Internationale notities:	
Een Europese douane-unie een utopie?	775
Finland's herstelbetalingen	775
Geld- en kapitaalmarkt	776
Statistieken:	
Bankstaten	777
Verkeer en vervoer in Nederland	778
Enige indexcijfers van de industriële productie in Nederland	778

DEZER DAGEN

is het vleesrantsoen in Nederland verhoogd. Maar voor koetjes en kalfjes bestaat er desondanks op dit ogenblik weinig belangstelling. Niet, dat de Nederlanders onverwacht hun zin voor het materiële hebben verloren; zij zien veeleer met grote ogen naar een politieke worsteling, die de grondslag van het bestaan kan aantasten. Met het noemen van de tegenstelling „kanonnen of boter” worden helaas niet meer oude koeien uit de sloot gehaald. Zij werd deze week door de Engelse Regering acuut geacht en ten gunste van de wapenen beslist.

Niet het verlies van de potten en pannen, die thans als vliegtuigen zullen verschijnen, treft daarbij in de eerste plaats. Tegen stoffelijke tegenvallers raakt men gehard. De aandacht is geboeid op hoger plan. In de algemene vergadering van de Verenigde Naties hielden de Amerikaanse en Russische vertegenwoordigers redevoeringen, waarbij zij hun licht niet onder de korenmaat stelden; bij alle openlijkheid leek de gloed niet brandgevaarlijk.

Daarna echter werd de stille verkenning te Moskou opgeheven. De Westelijke en Oostelijke groepen hebben het met het ene schaap, dat over de dam was, niet kunnen halen. Na het tevergeefs begonnen tussenspel in de Berlijnse Beheersraad, is de Berlijnse kwestie thans van Westerse zijde naar de Veiligheidsraad overgebracht. De laatste reacties zijn als die van de uitgeputte Romein tegen zijn hardleerse papegaaï: „Oleum et operam perdidit”, 't is moeite en olie verloren.

Zo zét men zich schrap voor zware diplomatieke druk; als twee stijf doordrukkende bisons wringt men om posities. De vraag blijft, wat uit het stof per saldo te voorschijn zal komen. De kunst voor de omstanders is, niet zo te schrikken van het lawaai, dat zij de reactie vertonen, die Osbert Sitwell ridiculiseerde als: „we are stampeding to end stampedes”.

De put te dempen, voordat het kalf is verdronken, geldt ook voor Frankrijk, met inachtneming van het verschil in schaal. De Regering Queuille heeft loonsverhogingen toegestaan. De Franse arbeider is daarmee nog niet aan het gemesté kalf toe. Tegelijk immers gingen zoveel prijzen officieel de hoogte in, dat men schat, dat sinds Januari een derde van de koopkracht van de lonen verloren is gegaan. Ook de Amerikaanse fabrieksarbeiders, wier gemiddelde weeklonen in Augustus met \$ 53,86 een nog niet eerder bereikt hoogtepunt haalden, hadden daarmee hun schaaipjés niet op het droge; de prijsindices waren tegelijkertijd op een recordhoogte.

Voor een „runaway inflation” is men echter reeds aanzienlijk minder bevreesd. De Amerikaanse boeren, beducht voor een prijsval der granen, vragen voorzichtigheidshalve reeds voor grote bedragen voorschotcredieten op hun graanvoorraden. Zal vlees tegen de tijd, dat het weer hoofdschotel der gesprekken wordt, ook te betalen zijn?

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

**OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION**

Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31. A limited number of this
Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

Behandeling van alle
bankzaken

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van.
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.*

SCHRIFTELIJKE CURSUS STATISTIEK

In October a.s. begint de nieuwe cursus
„Algemene Statistiek”
speciaal afgestemd op de behoeften van de
practijk. Vraag toezending van het prospectus
nr. 42 bij de

NEDERLANDSE STICHTING VOOR STATISTIEK
Emantsstraat 6 - 's Gravenhage

**De Nederlandsche
Handel-Maatschappij, n.v.**

belast zich met de
ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS
en de
UITVOERING VAN UITERSTE
WILSBESCHIKKINGEN

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

Meer dan 100 kantoren in Nederland,
Azië en Afrika

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

D. B. J. Schouten, *De Nederlandse en Belgische begroting.*

In 1948 had België op de kapitaaldienst na reeds een sluitend budget; Nederland in 1949 nog niet. Door de verschillende posten van de twee begrotingen uit te drukken in een percentage van het nationale inkomen, worden de oorzaken hiervan nagegaan. Het resultaat der analyse is, dat er een verrassende gelijkvormigheid bestaat. Het blijkt, dat de rijksmiddelen van deze landen niet sterk afwijken, wanneer men het aandeel in de belastingopbrengst van de lagere publiekrechtelijke lichamen buiten beschouwing laat. Structurele factoren belasten de Nederlandse Staat echter zodanig, dat de begroting in ons land ongunstiger is. De financiële lasten van beide landen lopen het sterkst uiteen ten aanzien van militaire uitgaven, rente op de nationale schuld, oorlogspensioenen en de oorlogschadevergoedingen.

Een aanpassing van deze posten is door hun structureel karakter niet mogelijk en in het kader van de Economische Unie ook niet noodzakelijk.

Mr L. J. Schiethart, *Het wetsontwerp rechtshandelingen landbouwgronden (I).*

Wil de Nederlandse landbouw op de wereldmarkt een belangrijke rol vervullen, dan is verlaging van de kostprijs een eerste vereiste. Rationele exploitatie biedt het enige aangrijpingspunt voor de oplossing van dit probleem. In eerste instantie is daartoe nodig een goede, economisch verantwoorde, verkaveling der landbouwbedrijven. Op grond daarvan heeft de Regering een wetsontwerp, houdende regeling aangaande enkele rechtshandelingen met betrekking tot landbouwgronden ingediend. Het wetsontwerp heeft t.a.v. de verkaveling een tweeledige strekking: enerzijds kan het worden beschouwd als een sluitstuk op de ruilverkaveling en anderzijds stelt het in staat verdere versnippering te voorkomen en, in zekere zin, verkavelingstoestanden te verbeteren. Het bevat t.a.v. de verkavelingen der gronden slechts preventieve regelingen. Wat betreft het vraagstuk van de onrendabele bedrijven, acht de wetgever het beslist noodzakelijk, dat het aantal economische bedrijven niet verder toeneemt. Daarnaast bedoelt het ontwerp de mogelijkheid te openen de omvang van te kleine bedrijven te vergroten. Voorts regelt het ontwerp ook het gebruik van grond als bron van neveninkomsten en zelfvoorziening.

A. A. C. Reedijk, *De bruto-winstmarges in de detailhandel in kruidenierswaren.*

In een adres van de vrije kruideniersvakorganisaties van Juni jl. komt men tot de conclusie, dat de detailhandelsmarges in de kruideniersbranche zodanig onvoldoende zijn, dat van een noodtoestand moet worden gesproken. Uit een nadere beschouwing blijkt, dat de algemene bedrijfstoestand, vóórdat een prijsverhoging van enige belangrijke artikelen werd toegestaan, onbevredigend is geweest. De oorzaken lagen echter niet alleen in de prijspolitiek van de Regering, maar liggen ook in de bedrijfspolitiek der kruideniers. Sanering en een meer efficiënte organisatie der bedrijven vragen op korte termijn de aandacht.

SOMMAIRE.

D. B. J. Schouten, *Le budget néerlandais et le budget belge.*

Le budget belge 1948 était en équilibre. Le budget néerlandais 1949 ne le sera pas encore.

Pareille situation est due surtout aux dépenses plus élevées que requiert la structure économique des Pays-Bas.

L'écart entre les charges financières des deux pays en cause est le plus accentué dans les dépenses militaires, les intérêts à payer de la dette publique, les pensions de guerre et l'indemnisation des dommages de guerre.

Par suite de leur caractère particulier, l'adaptation de ces dépenses n'est pas réalisable; elle n'est pas nécessaire, non plus, dans le cadre de l'Union Économique.

Mr L. J. Schiethart, *Le projet de loi sur la procédure à suivre dans le lotissement de terrains agricoles (I).*

La diminution du prix de revient dans l'agriculture néerlandaise est une première nécessité.

Une exploitation rationnelle est indispensable, c.à.d. un lotissement^o équitable et économiquement justifié des entreprises agricoles. Sur cette base le Gouvernement a introduit un projet de loi sur la procédure à suivre. En ce qui concerne le lotissement des terrains de culture, ce projet est caractérisé par une double tendance. D'une part il organise légalement les échanges de parcelles de terrains. D'autre part, il en prévient le morcellement exagéré et vise à améliorer le régime existant.

A. A. C. Reedijk, *La marge bénéficiaire brute de l'épicier détaillant.*

La marge bénéficiaire brute de l'épicier détaillant n'était pas satisfaisante, tant qu'une augmentation des prix de certains articles importants ne fût accordée.

En général sa situation a laissé à désirer. La politique des prix pratiquée par le Gouvernement n'en était pas uniquement la cause, elle doit être recherchée également dans l'organisation professionnelle des épiciers. La nécessité de réorganiser leur commerce doit être envisagée à bref délai.

SUMMARIES.

D. B. J. Schouten, *The Dutch and Belgian budget.*

The Belgian budget was in equilibrium in 1948. The Dutch budget for 1949 is still showing a deficit, mainly as a result of structural factors as for instance military expenses, payments of interest on national debt, war-pensions and indemnification of losses caused by war damage, by which our budget is more heavily encumbered.

Owing to the structural character of these items, adjustment to the Belgian budget is not possible. Besides for the Economic Union these adjustments are not necessary.

Dr L. J. Schiethart, *A new proposal of law on agriculture (I).*

Lowering the cost of production by more rational exploitation is one of the most urgent necessities in Dutch agriculture. For this purpose a new law has been proposed which will make it possible for the government to stimulate a geographically better and therefore economically justified distribution of the soil among farmers, and which will prevent and if necessary correct the further splitting up of the soil in too many small and widely dispersed lots.

A. A. C. Reedijk, *Gross profit margins in retailing groceries.*

The profit margins in retailing groceries were, before a rise in the price of some important articles had been allowed unsatisfactorily low. The cause of this was not only the price policy of the government, but is also brought about by the way of conducting the business by the retailing groceries themselves. A more efficient organisation both in retailing as a whole and within the firms is therefore urgently necessary.

DE NEDERLANDSE EN BELGISCHE BEGROTING.

Ondanks talloze moeilijkheden — men denke slechts aan het late gereedkomen van het nieuwe kabinet — is de Minister van Financiën ook dit jaar er weer in geslaagd zijn omvangrijke begroting op de derde Dinsdag van September aan de kamer aan te bieden. Zoals werd verwacht, is zij gericht op een algemene bezuiniging. Mede tengevolge van een aanzienlijke stijging der belastingopbrengsten kon het tekort op de Gewone Dienst en de Buitengewone Dienst I practisch tot nul worden gereduceerd. Daarnaast vertoont het nadelig saldo van de Kapitaaldienst een belangrijke vermindering, voornamelijk doordat de woningbouwfinanciering thans nog slechts voor een klein gedeelte, ten laste van het Rijk wordt geboekt. Tenslotte is het nadelig saldo van het Landbouwegalisatiefonds sterk afgenomen door een vermindering van de subsidies op voedingsmiddelen. Het totaal tekort inclusief dat van het Landbouwegalisatiefonds is in vergelijking met de vorige ontwerp-begroting met ca f 1 mld teruggebracht tot ca f 0,66 mld. De voornaamste oorzaak van deze gunstige ontwikkeling ligt, zoals gezegd:

1e. in de hogere raming ad f 0,63 mld van de belastingopbrengsten, welke in de ontwerp-begroting van 1948 nog worden geraamd op ca f 2,54 mld, terwijl zij thans inclusief het aandeel van de lagere publiekrechtelijke lichamen worden berekend op ca f 3,17 mld;

2e. in de daling van de voor de woningbouwfinanciering uitgetrokken bedragen ad ca f 0,2 mld;

3e. in de reductie van het nadelig saldo van het Landbouwegalisatiefonds met ca f 0,14 mld t.o.v. de ontwerp-begroting 1948.

Men zou derhalve kunnen menen, dat de Minister van Financiën er niet in geslaagd is nog op andere posten in belangrijke mate te bezuinigen, behalve op de hiergenoemde, waarvan iedereen een vermindering kon verwachten. Onze begroting sluit tengevolge van het tekort van het Landbouwegalisatiefonds nog steeds niet, terwijl die van België reeds in 1948, op de Kapitaaldienst na, glad liep. De vraag kan derhalve rijzen: waarom kon België in 1948 reeds zijn budget sluitend maken en Nederland in 1949 nog steeds niet, ondanks zijn relatief hogere belastingdruk? Wat zijn de belangrijkste verschillen in de rijksuitgaven van België in 1948 en Nederland in 1949?

In het onderstaande zal worden getracht een nadere analyse te geven van de Nederlandse en Belgische begrotingen voor de genoemde jaren. Het desbetreffende cijfermateriaal moest hiertoe opnieuw worden gegroepeerd naar uniforme gezichtspunten. In de bijgevoegde tabellen werden de begrotingsposten grotendeels ingedeeld naar kostencategorieën, zoals zij worden gebruikt in het Nationaal Budget van het Centraal Planbureau. Een goede vergelijkingsmaatstaf kan men vinden door de bedoelde begrotingsposten uit te drukken in procenten van het nationaal inkomen evenals men 'dit pleegt te doen met de totale belastingopbrengst (de zgn. belastingdruk).

Het nationaal inkomen van Nederland werd in onderstaande berekeningen aangenomen op ca f 12 mld, dat van België op ca frs 220 mld. Het zal duidelijk zijn, dat de op deze wijze berekende bedragen met zekere foutmarges zijn behept. Niettemin mag niet worden gesteld, dat hierdoor een zodanige vergelijking van geen waarde zou zijn.

Het betoog zal uiteraard financieel quantitatief moeten zijn; volstaan moet worden met korte aantekeningen bij de desbetreffende bedragen. Qualitatieve conclusies t.a.v. het verschil in beleid tussen de Nederlandse en Belgische Overheid kan men derhalve hiermede slechts in zeer beperkte mate trekken.

TABEL I.

Uitgaven rijksbegroting in pCt van het nationaal inkomen.

	Nederland 1949		België 1948	
	in pCt van het nat. inkomen		in pCt van het nat. inkomen	
Exploitatietlasten van het Rijk				
I. <i>Bruto consumptie</i> (excl. productieve rente).....		9,58		6,87
1. Kosten bestuursapparaat	4,08		4,68	
2. Kosten militaire apparaat	5,00		1,93	
3. Waterstaat, onderhoud en herstel				
4. Afschrijvingen	0,50		0,26	
	P.M.		P.M.	
II. <i>Overgedragen inkomens</i> (incl. productieve rente).....		12,25		12,10
1. Rentelast (incl. productieve rente)	4,75		2,53	
2. Sociale voorzieningen	3,67		4,59	
3. Subsidies	3,83		4,98	
III. <i>Bijdragen aan lagere publiekrechtelijke lichamen</i>				
IV. <i>Kosten voor onderwijs</i>		5,75		1,61
		2,34		1,37
Totaal exploitatietlasten (excl. afschrijvingen).....		29,92		21,95
Kapitaalsuitgaven van het Rijk				
I. <i>Nieuwe investeringen</i> (excl. onderwijs).....		1,42		1,59
II. <i>Overgedragen vermogens</i>		5,67		4,78
1. Kapitaalverstrekkings	1,75		1,77	
2. Oorlogsschadevergoedingen				
3. Aflossingen	3,17		1,69	
	0,75		1,32	
III. <i>Bijdrage aan publ. lichamen</i> (voor investeringsdoeleinden)		0,91		0,64
IV. <i>Kosten van onderwijs</i> (voor investeringsdoeleinden).....		0,08		—
Totaal kapitaalsuitgaven		8,08		7,01
Totaal uitgaven (excl. vermogensheffing).....		38,00		28,96
Aflossingen i.v.m. vermogensheffingen		5,83		4,23

TABEL II.

Middelen rijksbegroting in pCt van het nationaal inkomen.

	Nederland 1949		België 1948	
	in pCt van het nat. inkomen		in pCt van het nat. inkomen	
Exploitatiebaten van het Rijk				
1. <i>Belastingbaten</i>		24,00		20,82
a. kostprijsverhogende belastingen van het Rijk	12,75		14,96	
b. belastingen op winst en inkomen van het Rijk	11,25		4,41	
c. achterstallige belastinginkomsten	P.M.		1,45	
d. <i>Belastingbaten van de gemeenten en provincie</i>		5,00		1,29
		2,25		1,54
2. <i>Diverse exploitatiebaten</i>				
3. Totaal exploitatiebaten		31,25		23,65
4. <i>Exploitatietekort</i> (excl. afschrijvingen).....		-1,33		-1,70
5. Totaal exploitatierèkening (excl. afschrijvingen).....		29,92		21,95
Kapitaalsinkomsten van het Rijk (Excl. afschrijvingen)				
1. Totaal kapitaalsinkomsten (excl. afschrijvingen).....		1,25		1,90
2. <i>Tekort kapitaalrekening</i> (excl. afschrijvingen).....		-6,83		5,11
3. Totaal kapitaalrekening (excl. vermogensheffingen).....		8,08		7,01
Opbrengst vermogensheffingen		5,83		4,23
Recapitulatie:				
Totaal inkomsten (incl. vermogensheffingen en belastingen lagere publiekrechtelijke lichamen).....		38,33		29,78
Totaal tekort		5,50		3,41
Totaal uitgaven (incl. vermogensheffingen en belastingen lagere publiekrechtelijke lichamen).....		43,83		33,19

Uit tabel I kan men concluderen, dat de *kosten van het bestuursapparaat* in België een iets hoger gedeelte van het nationaal inkomen in beslag nemen dan in Nederland. Dit is des te verwonderlijker, daar het aantal ambtenaren

in België slechts ca 83 duizend is tegenover in Nederland ca 108 duizend. Een van de redenen is, dat in België het ambtenarencorps relatief hoger bezoldigd wordt, terwijl ook voor de materiële consumptieve behoefte relatief meer wordt uitgetrokken. Opgemerkt dient te worden, dat het aantal ambtenaren in Nederland, na aftrek van het burgerlijk personeel van de Ministeries van Oorlog en Marine ad ca 18 duizend, niet veel meer verschilt met dat van België. Met betrekking tot de kosten van het bestuursapparaat kan derhalve niet worden gesproken van een uitgesproken verschil.

De kosten van het militaire apparaat liggen evenwel in beide landen aanzienlijk uiteen. De Nederlandse Staat heeft nl. een aanzienlijke last op zich genomen voor de instandhouding van het leger in Indonesië en de wederopbouw van de vloot, welke België niet kent.

Het onderhoud van de waterstaat kost Nederland meer dan België, hetgeen begrijpelijk is gezien de noodzakelijke herstelwerkzaamheden en de betere organisatie van de Nederlandse Rijkswaterstaat t.o.v. die van België.

De thans te bespreken kostencategorieën van de exploitatierekening van het Rijk betekenen geen beroep van de Overheid op het nationaal product, doch zij geven de gelden aan, welke de Overheid van de ene groep inkomstrekkers naar de andere overhevelt.

In de eerste plaats blijkt de rentelast van de staatsschuld in Nederland, ondanks de hier te lande gevoerde goedkoopgeldpolitiek, veel hoger te liggen dan in België. Dit is niet verwonderlijk, gezien de enorme staatsschuld, welke de oorlog aan Nederland heeft bezorgd.

In de tweede plaats zijn, globaal gezien, de sociale voorzieningen in België hoger dan in Nederland. Een nadere analyse leert, dat in België een aanzienlijk bedrag aan oorlogspensioenen ten laste van de Staat komt; deze kent Nederland nauwelijks.

Bovendien komen in België de burgerlijke pensioenen rechtstreeks ten laste van de Staat, terwijl Nederland een Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds kent, waarin de ambtenaren voor een groot gedeelte zelf bijdragen. De overige sociale voorzieningen kosten de Nederlandse Staat, voornamelijk tengevolge van de Noodvoorziening Ouden van Dagen en de demobilisatiekosten, relatief meer dan de Belgische.

De subsidies, waaronder begrepen een speciale soort van subsidies, nl. de compensatietoelagen, welke de Belgische Staat geeft aan de lagere inkomensklassen ter compensatie van het opheffen van diverse subsidies, lagen in België in 1948 hoger dan zij in het Nederlandse Rijksbudget voor 1949 worden begroot. Een specificatie van het subsidiebedrag laat zien, dat in België, in tegenstelling tot Nederland, de spoorwegen worden gesubsidieerd, terwijl ook de wedden en lonen van de postambtenaren ten laste van de Staat komen (welk bedrag niet wordt gecompenseerd door de exploitatiebatan van de posterijen, vermeld onder de inkomsten). Tenslotte blijken ook de prijssubsidies op voedingsmiddelen, brandstoffen en de compensatietoelagen, een belangrijke post op de Belgische begroting uit te maken.

De kosten van het onderwijs zijn in pCt van het nationaal inkomen in België lager dan in Nederland, in absolute bedragen eveneens. Uiteraard kan men hieruit geen conclusies met betrekking tot het onderwijs van beide landen trekken. Hiervoor zou een analyse nodig zijn van de verhouding tussen Rijks- en bijzonder onderwijs in beide landen.

De bijdrage van het Rijk aan de lagere publiekrechtelijke lichamen of liever het aandeel in de belastingopbrengst van bedoelde lichamen is in België veel geringer dan in Nederland ¹⁾. Het zou zeer eigenaardig zijn, als de Belgische provinciën en gemeenten met een zo gering aandeel in de totale belastingopbrengst van het Rijk

zouden kunnen uitkomen, ténzij zij nog over een belangrijk eigen belastinggebied kunnen beschikken. In dat geval geven de belastingopbrengsten in pCt van het nationaal inkomen evenwel voor België niet de totale belastingdruk aan, wat voor de Nederlandse cijfers groten-deels wel kan worden gesteld. Uit het verzamelde cijfermateriaal kan worden geconcludeerd, dat de druk van het aan het Rijk toekomende deel der belastingen in Nederland slechts enkele punten hoger is dan de overeenkomstige druk in België.

Wat de kapitaalsuitgaven betreft is het volgende te vermelden.

De nieuwe investeringen, waardoor de Staat rechtstreeks een beroep doet op het nationaal product (dus niet de kapitaalverstrekingen aan bedrijven incl. staatsbedrijven) zijn in beide landen ongeveer even hoog. De Nederlandse Staat moet evenwel hoge bedragen uittrekken voor huisvesting en vliegvelden van het militaire apparaat en het wederopbouwprogramma van de marine. Daartegenover werd aanzienlijk bezuinigd op de nieuwe waterstaatswerken en de overige nieuwbouw. België begrootte daarentegen belangrijke bedragen voor deze laatste categorieën.

De credietverlening van de Staat ligt in beide landen in pCt van het nationaal inkomen op hetzelfde niveau. Gespecificeerd zijn er evenwel belangrijke verschillen. Zo komen ten laste van de Belgische begroting de investeringen van de spoorwegen, terwijl deze in Nederland evenals de door de P.T.T. op te nemen credieten buiten de begroting worden gehouden. Daarnaast komen ten laste van de Nederlandse Staat belangrijke bedragen voor de kapitaalverstreking aan de staatsmijnen, cultuurtechnische werken en de landbouwkundige werken van het Zuiderzeefonds, welke België niet kent.

De rijksbijdragen in de oorlogsschade van particulieren is in Nederland relatief hoger dan in België, hoewel de basis van de schadevergoedingen in Nederland lager is dan in België. De omvang van de oorlogsschade aan particuliere eigendom is in Nederland kennelijk hoger.

Voor aflossingen wordt in de Belgische begroting een hoger bedrag uitgetrokken dan in de Nederlandse. Door de conversiemaatregelen werd in Nederland nl. de aflossing op staatsobligaties sterk gereduceerd.

Conclusie.

Overziet men globaal het resultaat van bovengenoemde analyse, dan valt de verrassende gelijkvormigheid op. De belangrijkste verschillen tussen de financiële lasten van beide landen liggen in de militaire uitgaven, de rente op nationale schuld, de oorlogspensioenen en de oorlogsschadevergoedingen. De Rijksmiddelen wijken niet zoveel van elkaar af, wanneer men het aandeel in de belastingopbrengst van de lagere publiekrechtelijke lichamen buiten beschouwing laat. Al deze verschilpunten zijn veroorzaakt door structurele factoren, welke in beide landen geheel anders liggen. Een aanpassing van de hierbedoelde begrotingsposten is derhalve niet mogelijk en in het kader van de Economische Unie ook niet noodzakelijk. Als algemene conclusie kan men derhalve stellen, dat structurele factoren de Nederlandse Staat nog zodanig belasten, dat in Nederland een groter budgetdeficit dan in België in dit verband alleszins begrijpelijk is.

Hierbij zij aangetekend, dat men — zoals uit de tabellen blijkt — eigenlijk niet meer kan spreken van een budgetdeficit op de lopende overheidsrekening, wanneer men de oorlogsschadevergoedingen op de kapitaalrekening boekt

¹⁾ Om een betere vergelijking mogelijk te maken is in de tabellen het aandeel in de belastingopbrengst van gemeenten en provinciën onder de uitgaven opgenomen in tegenstelling tot de officiële Nederlandse Rijksbegroting, waarin dit aandeel van de totale belastingopbrengsten werd afgetrokken en de gemeentefondsbelastingen buiten de begroting werden gehouden.

en nog enkele soortgelijke correcties toepast. Wat de oorlogsschadevergoedingen betreft, voor deze boekingswijze zijn de volgende argumenten, die er op wijzen dat deze uitgavencategorie in de vermogenssfeer speelt, te bedenken:

1. De oorlogsschadevergoedingen dienen voor het herstel van het consumptief en productief vermogen;
2. De desbetreffende uitkeringen worden door de oorlogsslachtoffers niet onder het lopende inkomen gerekend;
3. De verplichtingen uit dezen hoofde worden thans ook onder de staatsschuld opgenomen.

Het exploitatie-overschot van de Nederlandse Staat wordt zodoende ca f 0,16 mld, wanneer men geen rekening houdt met afschrijvingen op de onroerende staatsbezittingen. In de Miljoenennota wordt voor deze afschrijvingen een bedrag van f 75 mln vermeld, zodat het bedoelde exploitatiesaldo op ca f 0,08 mld kan worden gesteld.

In het licht van deze beschouwingswijze, welke ten grondslag is gelegd aan de tabellen, blijkt Nederland t.o.v. België geen slecht figuur te slaan.

's-Gravenhage.

D. B. J. SCHOUTEN.

HET WETSONTWERP RECHTS- HANDELINGEN LANDBOUWGRONDEN (I).

De Nederlandse landbouw bevindt zich in een tijd van overgang en allerwegen bezint men zich over de toekomstige plaats, welke de landbouw in de Nederlandse samenleving zal innemen ¹⁾.

Een der problemen hierbij is, hoe onze landbouw kan bijdragen tot uitbreiding van onze exportmogelijkheden, m.a.w. op welke wijze kan de concurrentie met het buitenland en de afzet buiten onze landsgrenzen worden bevorderd?

In een prae-advies voor de Nederlandse Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek over de structuurveranderingen in de Nederlandse landbouw wees Dr Frietema o.a. op de volgende punten:

1. De voorsprong, welke ons land tevoren had ten gevolge van zijn gunstige geographische ligging, nl. tussen grote industrie centra, werd langzamerhand verkleind als gevolg van de betere vervoerscondities in technische zin voor aan bederf onderhevige waren en van de verlaging van het vervoerskostenpeil (denk aan de boteruitvoer van Nieuw-Zeeland);
2. In overzeese gebiedsdelen is de landbouwproductie veel meer gerationaliseerd dan hier te lande, terwijl bij ons de mechanisatie belemmerd wordt door het grote aantal kleine bedrijven, welke tevens nog aan versnippering onderhevig zijn, hetgeen geaccentueerd wordt door de gelijkstelling van de landarbeiderslonen met die van de industrie-arbeiders;
3. De toenemende afzetmoeilijkheden voor onze landbouwproducten, bijv. door het grotendeels wegvallen van de Duitse vraag en de uitbreiding van de landbouwproductie in Engeland.

Wil onze landbouw derhalve op de wereldmarkt een belangrijke rol vervullen, dan is verlaging van de kostprijs een eerste vereiste. Verschillende factoren bepalen de kostprijs: de arbeidslonen, de pachtprizen, de prijzen van geïmporteerde grondstoffen, de rationele exploitatie.

Slechts de laatste factor komt thans in aanmerking ter verlaging van de kostprijs, aangezien de arbeidslonen, welke sedert de bevrijding sterk zijn verhoogd, niet kunnen worden verlaagd zonder sterke repercussies in het aanbod van arbeidskrachten ten plattelande te veroorzaken, nog afgezien van de sociaal-morele zijde van dit vraagstuk.

Voorts zijn de pachten sedert 1940 maar weinig gestegen

¹⁾ Men zie bijv. het boek van Drs Th. J. Platenburg, „Nationaal Landbouwbeleid“.

in tegenstelling met de eigenaarslasten, zodat ook hier van verlaging geen sprake kan zijn. En tenslotte hebben wij de hoogte der prijzen van ingevoerde artikelen niet in de hand, zodat ook van deze kant geen invloed op de kostprijs kan worden uitgeoefend.

Rationele exploitatie biedt dus het enige aangrijppingspunt voor de oplossing van dit probleem.

Nu kan de rationele exploitatie in de landbouw o.a. verkregen worden door rationalisatie van de bedrijfsvoering, intensievere mechanisatie en rationeler grondgebruik.

De eerste en tweede factor zijn in hoge mate afhankelijk van de laatste. Immers een goed verkaveld bedrijf biedt slechts de voorwaarden om de bedrijfsvoering rationeel te doen geschieden, terwijl bij een slecht verkaveld bedrijf de omvang der percelen en de verspreide ligging het gebruik van moderne machines economisch niet verantwoord maken.

Men dient dus van onder af aan te beginnen door middels een goede, economisch verantwoorde, verkaveling der landbouwbedrijven de voorwaarden te scheppen voor een verlaging van de kostprijs.

Het is op deze gronden, dat de Regering bij Koninklijke Boodschap van 6 Juli 1948 bij de Tweede Kamer een wetsontwerp, houdende regeling aangaande enkele rechtshandelingen met betrekking tot landbouwgronden, heeft ingediend.

In Augustus 1945 was reeds een eerste ontwerp gereed gekomen. Het heeft echter nog 3 jaar moeten duren alvorens het wetsontwerp aan de Staten-Generaal kon worden aangeboden. In deze jaren is een groot aantal concepten ontworpen, terwijl bij de behandeling van deze materie overleg werd gepleegd met de Stichting voor de Landbouw, met name met de Commissie Grondgebruik van deze Stichting. Een aanvankelijk afwijzend standpunt van de Stichting is later, vooral onder invloed van stemmen uit Noord-Limburg en Oost-Brabant, enigszins gewijzigd. In deze streken is nl. een grote landhonger, doordat de sterke groei van de bevolking op het platteland en de onvoldoende afvloeiing van het overschot van boeren naar de industrie de vraag naar land in sterke mate deed stijgen. Dat dit trouwens ook elders in den lande het geval is, blijkt o.a. uit een enquête van het Centraal Bureau voor de Statistiek van 1945, waarbij kwam vast te staan, dat ca 54.000 boeren in totaal 550.000 ha land vroegen.

Het ontwerp is — en hieruit moge de wijde strekking ervan blijken — door zes Ministers ondertekend, t.w. de Ministers van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, van Justitie, van Economische Zaken, van Financiën, van Binnenlandse Zaken en van Wederopbouw en Volkshuisvesting.

Het vervreemden van landbouwgronden heeft ten onzent reeds vóór de tweede wereldoorlog het onderwerp van studie uitgemaakt, getuige de rapporten van de Gelders-Overijsselse Maatschappij van Landbouw en van de Groninger Maatschappij van Landbouw betreffende het grondvraagstuk. In het laatstgenoemde rapport, dat van 10 October 1938 dateert, werd reeds aangedrongen maatregelen te treffen ter verhinderende van de buitensporige stijging van grondprijzen en hiervoor de vrijheid van overdracht van landbouwgronden aan beperkingen te onderwerpen.

Reeds in het begin van de bezetting van ons vaderland, nl. op 27 November 1940, verscheen het Besluit, houdende regelen met betrekking tot het vervreemden van landbouwgronden ten tonele. Dit besluit regelde allereerst de controle op de verkoop van landbouwgronden, waardoor een ondoelmatige splitsing van landbouwbedrijven voorkomen kon worden en landbouwgronden in de regel slechts aan grondgebruikers konden worden verkocht, het zgn. „boerenland in boerenhand“-principe. Daarnaast werden regels gesteld ten aanzien van testamentaire beschikkingen

en van scheiding en deling van boedels. Tenslotte stelde het besluit een prijsstop in, waarbij als basis gold het prijzenpeil van 1939.

Na de bevrijding trad het besluit door plaatsing op de lijst B van het Besluit Bezettingsmaatregelen buiten werking. Evenwel was op 10 September 1944 in werking getreden het Besluit Beperking Rechtsverkeer, waardoor ook de overeenkomsten tot overdracht van gronden onder controle waren gesteld. De prijsstop was echter opgeheven. Daar evenwel, blijkens verzoekschriften van de georganiseerde landbouw aan de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, in deze kringen prijs werd gesteld op handhaving van het toezicht op de overdracht van landbouwgronden, werd de controle op de overdracht van deze gronden ondergebracht bij het Vervreemdingsbesluit niet-landbouwgronden, dat omgedoopt werd in Vervreemdingsbesluit Onroerende Zaken. Dit besluit kent wel een prijsstop, doch gaat uit van het prijzenpeil per 9 Mei 1940. De controlerende instantie is hier het Prijzenbureau voor onroerende zaken. Dit is echter geen agrarische instelling, zoals de Grondkamer, welke tevoren de controle had uitgeoefend ten aanzien van overdracht van landbouwgronden.

Dit, en het feit, dat het Besluit Beperking Rechtsverkeer werd ingetrokken, maakten, dat een nieuwe regeling noodzakelijk werd.

Ook in het buitenland werd reeds veel vroeger de behoefte gevoeld ten aanzien van deze materie regelen op te treden. Te wijzen valt in dit verband op de Oostenrijkse Verordening van 9 Augustus 1915, de Hongaarse Verordening van 27 October 1917, de Duitse Verordening van 15 Maart 1918 en laatstelijk de Zwitserse Wet van 19 Januari 1940 en de Zweedse Wet van 21 December 1945.

Strekking van het wetsontwerp.

Hoe ingrijpend het thans voor ons liggend wetsontwerp zal werken, kan duidelijk worden uit een berekening, welke Ir R. van Mees in ander verband maakte in „De Pacht” van Juli 1948. Ir van Mees berekende namelijk, dat jaarlijks bijna 4 pCt van de boerderijen, die in eigen beheer zijn, van eigenaar verwisselen. In 1930 waren er 131.649 grondgebruikers met meer dan 1 ha in eigendom, in totaal 1.074.204 ha. Hiervan doen dus per jaar ca 5.250 boeren hun eigendommen van de hand met een totale oppervlakte van bijna 43.000 ha. Daarnaast waren in 1930 1.033.456 ha in pacht. Ook hiervan wordt jaarlijks een gedeelte verkocht of overgedragen. Het gaat hier dus over tienduizenden ha per jaar.

Voorts verdient de aandacht, dat er in ons land aan een rationeel grondgebruik wel het een en ander hapert, bijv. blijkens een mededeling van Dr Boerendonk in een lezing voor de Vereniging „Het Grondbezit” betreffende ondoelmatige verkaveling. Slechts 26 pCt van de bedrijven hier te lande zou volgens Dr Boerendonk over een aaneengesloten verkaveling beschikken. De toestand in Groningen steekt hierbij het gunstigst af, daar het percentage voor deze provincie 44 bedraagt, terwijl dit voor Limburg slechts 12 is. Bij een onderzoek, in Borne ingesteld, bleek, dat de meerdere kosten, welke deze ondoelmatige verkaveling veroorzaakte, gemiddeld ca f 75 per hectare beliepen. Dr Boerendonk beveelt als enig middel om tot een spoedige verbetering te geraken de pachtruil aan. Het bezwaar is evenwel, dat een dergelijke pachtruil op grotere moeilijkheden stuit dan een verkaveling van de eigendommen. Volgens de spreker blijken de grondeigenaren eerder tot pachtruil bereid te zijn dan de meeste pachters. In Heel en Borne en ook in Friesland zijn met wisselend succes pogingen gedaan om langs vrijwillige weg iets te bereiken. Mr N. M. Zijp wees in een lezing op de Algemene Vergadering van de Nederlandse Bond van Landbezitters²⁾, waaraan ik het bovenstaande ontleende,

²⁾ Gepubliceerd in „Onze Grond” van Juni 1948.

op een bepaling in de Franse pachtwetgeving, die toestaat, dat tot $\frac{1}{4}$ van de gepachte oppervlakte met toestemming van de eigenaar en eventueel, indien deze weigert, met goedkeuring van het Pachtribunaal, kan worden geruild. Een dergelijke regeling in ons pachtrecht zou volgens Mr Zijp zeker wenselijk zijn. Veelvuldig komt het voor, dat de percelen zeer verspreid liggen, zowel ten opzichte van elkaar als ten opzichte van de bedrijfsgebouwen, terwijl ook dikwijls de vorm en omvang der percelen een rationele exploitatie verhinderen.

Weliswaar is door ruil- of herverkaveling op vele plaatsen een verbetering ingetreden, maar enerzijds zijn de ruilverkavelingswerkzaamheden voorlopig niet sterk uit te breiden, deels door tekort aan arbeidskrachten en landmeters, deels door de langdurige voorbereidingen, welke aan een ruilverkaveling voorafgaan; anderzijds betreft een ruilverkaveling slechts een eenmalige rechtshandeling, welke derhalve niet kan voorkomen, dat de tendentie tot versnippering, bijv. door vererving of vervreemding, zich opnieuw openbaart, terwijl zij de versnippering in andere streken van ons land niet kan beletten.

Het onderhavige wetsontwerp nu heeft te dezen aanzien een tweeledige strekking: enerzijds kan het worden beschouwd als een sluitstuk op de ruilverkaveling en anderzijds stelt het in staat in andere streken verdere versnippering te voorkomen en, in zekere zin, de verkavelings-toestanden te verbeteren.

Met betrekking tot de eigendomsoverdrachten heeft het ontwerp een soortgelijke strekking als art. 41 van het Pachtbesluit ten aanzien van pachtovereenkomsten, welk artikel goedkeuring van pachtovereenkomsten slechts toestaat indien hierdoor de algemene landbouwbelangen niet worden geschaad.

Ten aanzien van de verkaveling der gronden bevat het ontwerp in hoofdzaak slechts preventieve regelingen, doordat de Grondkamers kunnen voorkomen, dat van een goed verkaveld bedrijf percelen worden verkocht aan een bedrijf, dat op grote afstand is gelegen.

Echter niet alleen met verbetering van de verkaveling bemoeit het ontwerp zich, doch ook het vraagstuk van de onrendabele bedrijven heeft de aandacht van de wetgever gehad. Tengevolge van gebrek aan grond worstelt ons land met het probleem van de door geringe omvang niet-rendabele bedrijven. De steeds verder gaande versnippering der gronden maakt de kwestie nog moeilijker oplosbaar. De wetgever acht derhalve beslist noodzakelijk, dat het aantal oneconomische bedrijven niet verder toeneemt. De Grondkamers zullen evenwel bij de uitoefening van de gegeven bevoegdheden m.i. wel indachtig moeten zijn niet zover te gaan, dat het voor landarbeiders ten enenmale onmogelijk wordt het ooit tot een eigen boerenbedrijfje te brengen, daar dit niet bepaald bevorderlijk zou werken op de bereidheid van deze categorie personen om landarbeider te worden.

Als norm voor de rentabiliteit stelt het wetsontwerp namelijk de eis, dat het bedrijf tenminste een zodanige omvang heeft, dat het aan het gezin van de ondernemer een volledige bestaansmogelijkheid kan verschaffen.

De beoordeling, waar in concrete gevallen de minimumgrens is gelegen, blijft voor de Grondkamers gereserveerd, die daarbij rekening hebben te houden met het bedrijfstype van de betrokken streek, de grondsoort, de aard van het bedrijf en alle overige van belang zijnde omstandigheden.

Aan iedere overeenkomst van overdracht van gronden, welke tot gevolg zou hebben, dat het bedrijf onrendabel zou worden, moet dus de goedkeuring worden onthouden.

Daarnaast echter bedoelt het ontwerp volgens de Memorie van Toelichting de mogelijkheid te openen de omvang van te kleine bedrijven te vergroten. Deze bedoeling laat zich echter in het ontwerp moeilijk lezen. De Grondkamers hebben geen enkele bevoegdheid om op de aspirant verkoper enige pressie uit te oefenen bij de keuze van de

koper. Het enige wat zij kunnen doen is, wanneer een overeenkomst voor goedkeuring wordt ingediend, na te gaan of in de nabijheid van de over te dragen percelen geen kleine bedrijven zijn, die voor uitbreiding in aanmerking komen en waarvan de ondernemer bereid en in staat is de percelen te kopen. Doet dit geval zich voor, dan kan de Grondkamer op deze grond haar goedkeuring aan de overeenkomst onthouden en aan de aspirant-verkoper de bindende toezegging van de ondernemer, dat hij tot aankoop bereid is, doorgeven. Het staat echter de aspirantverkoper vrij hierop in te gaan c.q. de verkoop niet te laten doorgaan. De Grondkamer vervult dus een soort makelaarsrol. Aangezien echter de kapitaalcrachtigheid van de kleine ondernemer meestal niet groot is, zal deze bepaling wel voornamelijk een preventieve werking hebben.

Deze mogelijkheden zijn echter slechts in beperkte mate aanwezig, daar er streken zijn, waar het bedrijfstype van de kleine bedrijven zozeer overheerst — bijv. in vele zandgebieden —, dat er vrijwel geen bedrijven zijn, welke in aanmerking komen voor afstand van percelen ter vergroting van de dwergeblijfsjes.

Behalve ten aanzien van de verkaveling en de rentabiliteit van de landbouwbedrijven, bevat het ontwerp ook regels, waarmee paal en perk gesteld kan worden aan het gebruik van grond als bron van neveninkomsten en zelfvoorziening. Men schat, dat er momenteel 100.000 ha cultuurgrond voor deze doeleinden wordt benut. Wordt dus een overeenkomst tot overdracht van gronden voor dit doel ter goedkeuring aangeboden, dan behoort de Grondkamer haar goedkeuring te onthouden, indien de mogelijkheid bestaat, dat de grond bij een landbouwbedrijf wordt gevoegd, mits de oppervlakte van de te verkopen grond niet te gering is.

Arnhem.

Mr L. J. SCHIETHART.

DE BRUTO-WINSTMARGES IN DE DETAILHANDEL IN KRUIDENIERSWAREN.

Het kan ook na het beëindigen van een strijd van betekenis zijn na te gaan, welke de oorzaken zijn geweest, die tot de conflicten hebben geleid en te onderzoeken, welke consequenties de bepalingen van de gesloten vredesovereenkomst kunnen hebben.

Wanneer wij ons bezig houden met het vraagstuk van de bruto-winstmarges in de kruideniersbranche, hebben wij een strijdperk betreden, waar de strijd juist is beëindigd en de vredesovereenkomst kortelings is getekend.

De strijd over de bruto-winstmarges in de kruideniersbedrijven is hoog gelopen. Enerzijds werden van de zijde der kruideniersbedrijfsorganisaties scherpe verwijten gemaakt aan het adres van de prijsbeheersing, terwijl anderzijds van de zijde van het Directoraat-Generaal voor de Prijzen enige harde woorden werden gebezigd bij het weer tegen de haar gemaakte verwijten. De strijd vond haar hoogtepunt in een gemeenschappelijk adres, dat door de vrije kruideniersvakorganisaties, te weten de Algemene Nederlandse Kruideniersbond, de Nederlandse Christelijke Kruideniersbond en de Nederlandse Rooms-Katholieke Kruideniersbond, in de maand Juni van dit jaar werd gericht aan de Ministers van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en van Economische Zaken en dat tevens ter kennis werd gebracht van honderd Kamerleden.

In dit adres wordt o.a. gezegd:

1. dat het op grond van de cijfers onomstotelijk vaststaat, dat het bij de huidige detailhandelmarges onmogelijk is, ook voor goed geleide efficiënte ondernemingen, het bedrijf in stand te houden;

2. dat een groep van nijvere burgers, behorende tot de middenstand, waarvan het bestaan noodzakelijk is voor een harmonische opbouw van de maatschappij, zodanig

gedrukt wordt, dat van een noodtoestand moet worden gesproken;

3. dat een partiële verhoging van marges niet doelmatig is om te komen tot een gezonde situatie voor de kruideniers;

4. dat op korte termijn een verbetering van de detailhandelmarges over de gehele linie voor de kruideniers tot stand dient te worden gebracht.

De bedrijfsstoestand.

Met de in het adres genoemde cijfers, op grond waarvan het zou vaststaan, dat bij de geldende detailhandelmarges het voortbestaan der kruideniersbedrijven onmogelijk was, zijn bedoeld de cijfers vervat in het „Onderzoek naar de rentabiliteit van de detailhandel in kruidenierswaren in het 1e halfjaar 1947”, dat werd ingesteld door het Economisch Instituut voor de Middenstand op verzoek van het Directoraat-Generaal voor de Prijzen. Het onderzoek vond plaats bij 79 ondernemingen, waarbij van 52 bedrijven bruikbaar cijfermateriaal werd verkregen. Bij het onderzoek werden slechts onderscheidingen gemaakt tussen:

a. ondernemingen aangesloten bij een vrijwillig filiaalbedrijf,

b. ondernemingen aangesloten bij een inkoopvereniging,

c. niet-aangesloten ondernemingen,

terwijl voorts onderscheidingen van de bruto-winstmarges en bedrijfskosten naar het aantal inwoners der gemeente van vestiging en in enige provincies werden gegeven.

Allereerst dient hierbij te worden opgemerkt, dat het aantal bij het onderzoek betrokken ondernemingen ten opzichte van het totaal aantal kruideniersbedrijven wel gering moet worden geacht. Wanneer men in aanmerking neemt, dat het totale aantal kruidenierswinkels in ons land op ongeveer 27.000 moet worden geschat¹⁾, dan kan men het aantal onderzochte ondernemingen niet eens in procenten van het totale aantal uitdrukken. Dit zou geen bezwaar behoeven te zijn, wanneer bij de kruidenierswinkels niet zulke grote verschillen in karakter aanwezig waren, waardoor het moeilijk is de verschillende bedrijven met elkaar te vergelijken of samen te vatten, zonder van te voren een onderzoek naar dit karakter te hebben ingesteld. Onderscheidingen van de ondernemingen naar omzetsgrootte, met en zonder uitbreng, onderscheidingen van zaken met een luxe karakter of winkels, gevestigd in een volkswijk, werden in het onderzoek niet gebezigd. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen, dat genoemd onderzoek op zeer korte termijn moest plaatsvinden. De representativiteit der vermelde totaal-cijfers kan evenwel worden aangenomen.

Deze opmerkingen zijn geenszins bedoeld als kritiek op het werk van het E.I.M. Het E.I.M. toch tracht reeds jarenlang bij een zo groot mogelijk aantal kruideniers bruikbaar cijfermateriaal te verzamelen voor het samenstellen van distributiekosten-statistieken. Deze pogingen hebben evenwel nog steeds niet weten te voorkomen, dat het aantal medewerkende bedrijven aan de door het E.I.M. samengestelde bedrijfsstatistieken te gering moet worden geacht. Bij de actie, welke door de kruideniers werd gevoerd ter verhoging van de bruto-winstmarges, is wederom duidelijk gebleken, van welk een bijzonder belang het voor de kruideniers zelve is om op korte termijn te kunnen beschikken over degelijk cijfermateriaal betreffende de bedrijfsstoestand²⁾.

Het E.I.M. kwam bij haar onderzoek tot het resultaat, dat bij een onderneming met een gemiddelde omzet van f 28.436 per half jaar een bruto-winst werd gemaakt van 17,5 pCt. De bedrijfskosten tezamen met het gewaardeerde

¹⁾ Dr E. J. Tobi: De middenstand, nr. 12 Volkspedagogische Bibliotheek, blz. 86.

²⁾ Uit de onlangs verschenen statistiek kruideniersbedrijf 1946/1947 blijkt, dat het aantal medewerkende ondernemingen voor het jaar 1946 is opgevoerd tot 368 en dat onderscheidingen naar omzet en karakter der winkels konden worden toegepast.

loon bedroegen 16,4 pCt, zodat het economisch resultaat op 1,1 pCt kon worden gesteld. Hierbij werd evenwel geen rekening gehouden met de zgn. lekkage, waaronder wordt verstaan het verlies, dat verbonden is aan het in voorraad houden en omzetten van goederen. Bovendien was — evenals in de vooroorlogse jaren — het ondernemersloon gewaardeerd op f 2.500 per jaar, terwijl het thans — gezien de gestegen kosten van levensonderhoud — redelijk is te achten dit loon op f 3.000 te stellen. Bovendien was bij het onderzoek nog geen rekening gehouden met de verhoging van de omzetbelasting met ingang van 1 Juli 1947 en met de stijging van de te betalen lonen ingevolge de Collectieve Arbeidsovereenkomst voor de kruideniersbedrijven. Houdt men met deze bijzondere omstandigheden rekening, dan kan ongetwijfeld op grond van de cijfers worden aangenomen, dat het economisch resultaat van het gemiddelde kruideniersbedrijf negatief is.

In het adres wordt evenwel gesproken van „goed geleide efficiënte ondernemingen”. Het is moeilijk vast te stellen, aan welke voorwaarden een kruideniersbedrijf moet voldoen om te worden gerangschikt onder goed geleide efficiënte ondernemingen. Er zijn in de kruideniersbranche maar al te veel randbedrijfjes, die de gemiddelde bedrijfskosten verhogen en de behaalde bruto-winsten drukken.

Waarschijnlijk zou men bij het zoeken naar het goed geleide efficiënte bedrijf in de kruideniersbranche een weg kunnen vinden, wanneer men ter vergelijking met het kleinwinkelbedrijf zou beschikken over statistische gegevens van de bedrijfsresultaten en -kosten in het grootwinkelbedrijf en de coöperatieve verbruiksverenigingen. Tot nu toe is het evenwel nimmer gelukt vergelijkend cijfermateriaal te bemachtigen van de grootwinkelbedrijven in kruidenierswaren, terwijl de laatste gegevens van de bedrijfskosten der coöperatieve verbruiksverenigingen dateren van het jaar 1940³⁾. Uit het feit, dat er een merkwaardige overeenkomst bestaat tussen het verloop van de omzetten in de kleinwinkelbedrijven in kruidenierswaren en de kleine coöperatieve verbruiksverenigingen, en tussen dat van de grootwinkelbedrijven en de grote coöperaties⁴⁾, zou men mogelijk kunnen afleiden, dat de bedrijfskosten van de kleinwinkelbedrijven overeenkomen met de kleinere coöperaties en die van de grootwinkelbedrijven met de grote coöperaties. Bij vergelijking van de bedrijfskosten in 1940 van het kleinwinkelbedrijf en de kleine coöperaties blijkt die overeenkomst inderdaad vrij redelijk te bestaan. Voor de kleinwinkelbedrijven bedroegen de kosten bij een gemiddelde omzet van f 36.469 14,0 pCt, terwijl bij de coöperatieve verbruiksverenigingen met 1 winkel en een omzet van f 25.000 tot f 50.000 per jaar de totale exploitatiekosten eveneens 14,0 pCt bedroegen. De economische resultaten zijn evenwel verschillend, nl. resp. 2,4 pCt en 3,6 pCt. Uit deze kostenstatistiek van de coöperatieve verbruiksverenigingen 1940 blijkt voorts, dat de bedrijfsresultaten van coöperaties met 1 winkel met een omzet van meer dan f 100.000 per jaar en van coöperaties met 6-9 winkels, ondernemingen dus, die het karakter van het grootwinkelbedrijf benaderen, beter zijn dan die van de kleinere bedrijven, nl. resp. 4,9 pCt en 3,7 pCt. Indien dus de veronderstelling, dat de bedrijfskosten der grootwinkelbedrijven overeenkomen met die van de grote coöperaties, juist is, kan worden vastgesteld, dat de bedrijfstoestand der grootwinkelbedrijven over het algemeen beter is dan die der kleinwinkelbedrijven. Gedurende de bezettingstijd hebben de grootwinkelbedrijven en de grote coöperaties evenwel een groot gedeelte van hun omzet moeten afstaan aan de kleinwinkelbedrijven. Uit de omzetstatistiek blijkt, dat de grootwinkelbedrijven en grote coöperaties dit afzetgebied op het ogenblik nog niet van de kleinere bedrijven hebben teruggewonnen. Daarom kan thans worden aangenomen, dat ook de be-

drijfstoestand bij de grootwinkelbedrijven en grote coöperaties allesbehalve rooskleurig is.

De sociale positie.

Moelijker is het om een oordeel te vellen over het tweede punt, dat in het adres wordt genoemd, nl. dat de groep van nijvere burgers — waarmede dan de kruideniers worden bedoeld — behorende tot de middenstand, waarvan het bestaan noodzakelijk is voor een harmonische opbouw van de maatschappij, zodanig gedrukt wordt, dat van een *noodtoestand* moet worden gesproken. Hieraan knoopt zich ogenblikkelijk vast de vraag: wat is de oorzaak van de ongunstige bedrijfstoestand in de kruideniersbranche? Is die toestand het gevolg van de prijspolitiek van de Regering, waarbij de eerste kosten van levensonderhoud zo laag mogelijk worden gehouden, of is het het gevolg van een niet-efficiënte bedrijfsvoering door de kruideniers? De prijspolitiek van de Regering is er in de jaren na de bevrijding op gericht geweest de feitelijke stijging van de kosten van levensonderhoud tot een minimum te beperken. Dit doel werd o.a. nagestreefd door:

a. subsidies te verlenen op artikelen van het levensmiddelenpakket, zoals granen, oliën en vetten — welke een sterke prijsstijging op de wereldmarkt te zien gaven — waardoor de binnenlandse consumentenprijzen op hetzelfde niveau gehandhaafd konden worden;

b. het beletten de doorwerking van de kostprijsstijgingen in de eindprijzen in verschillende gevallen te doen plaats grijpen, door aan de ondernemers niet toe te staan hun verkoopprijzen met het bedrag van de stijging te verhogen;

c. prijsverlagingen o.a. van koek en banket, fijne peulvruchten, groentenconserven en huishoudjam⁵⁾.

De laatste, twee der genoemde maatregelen hebben inderdaad een belangrijke invloed uitgeoefend op de bedrijfsresultaten in de kruideniersbranche. Toch kan men bij het vraagstuk van de bruto-winstmarges niet alleen de regeringspolitiek in beschouwing nemen. Van groter belang toch is de bedrijfpolitiek, die door de ondernemers zelve wordt gevoerd.

Vrijwillige samenwerking?

Het is een bekend feit, dat de kosten van de distributie van goederen van producent tot consument in verhouding tot de productiekosten zeer hoog zijn. Volgens een Amerikaanse statistiek bedroegen deze distributiekosten in 1939 zelfs 59 pCt van de „consumer dollar”⁶⁾. Reeds jarenlang is van verschillende zijden, en niet alleen in ons land, aangedrongen op een meer efficiënte organisatie van de distributie van goederen. Een verbetering van de efficiency van het distributie-apparaat zou kunnen worden bereikt door:

a. vermindering van het aantal winkels;

b. samenwerking van de winkeliers onderling (inkoopverenigingen);

c. samenwerking van de winkeliers met de grossier (vrijwillig filiaalbedrijf);

d. samenwerking van de winkeliers met grossier en fabrikant (verticale combinatie).

Het is nu eenmaal een bekend feit, dat er in de kruideniersbranche veel dwergbedrijfjes zijn, die in deze tijd, waarin de kosten sterk zijn gestegen, geen redelijke bestaanskans meer hebben. Het zal nuttig zijn na te gaan, op welke wijze deze te kleine bedrijven uit het distributie-apparaat zijn te verwijderen, zonder daarmede deze „ondernemers” in sociaal opzicht te zwaar te treffen. Dr. Tobi wijst er in zijn reeds aangehaalde boekje op, dat men in Denemarken maatregelen heeft genomen ter rationalisatie van de melkhandel door

³⁾ Maandschrift Centraal Bureau voor de Statistiek, aflevering 11/12, jaargang 1942.

⁴⁾ Zie Maandschrift van het C.B.S.

⁵⁾ Zie: Lonen en Prijzen, Publicatie van de Nederlandse Regering, Mei 1948.

⁶⁾ Zie: Dr. E. J. Tobi, t.a.p. blz. 89.

vrijwillige uittreding tegen vergoeding, terwijl deze vrijwillige uitschakeling in de melkhandel ook in ons land tot gunstige resultaten heeft geleid. Op deze wijze wordt de omzet der grotere bedrijven vermeerderd met die van de kleinere en wordt de bestaansmogelijkheid der overblijvende bedrijven vergroot⁷⁾.

Uit de cijfers, verstrekt in het genoemde onderzoek van het E.I.M., zou blijken, dat de bedrijfskosten van de ondernemingen aangesloten bij een vrijwillig filiaalbedrijf en bij een inkoopvereniging aanmerkelijk hoger zijn dan bij de niet-aangesloten ondernemingen. Deze kosten zouden in het 1e halfjaar 1947 resp. hebben bedragen 16 en 17,8 tegenover 15,4. Bij de bruto-winsten zijn de aangesloten ondernemingen enigszins in het voordeel, nl. 17,7 en 17,6 tegenover 17,4 bij de niet-aangesloten ondernemingen, doch de bedrijfsresultaten van de niet-aangesloten zouden veel gunstiger zijn dan van de aangesloten ondernemingen, nl. + 2,0 tegenover + 1,6 en — 0,2 pCt.

Ik kan mij niet onttrekken aan de indruk, dat bij het onderzoek het aantal medewerkers voor het verkrijgen van een juist inzicht in de hogere bedrijfskosten bij de aangesloten ondernemingen te gering is geweest en dat bijzondere omstandigheden bij het relatief gering aantal onderzochte ondernemingen een grote rol hebben gespeeld. Naar mijn vermoeden moeten de bedrijfskosten in ieder geval bij de belangrijke vrijwillige filiaalbedrijven aanmerkelijk lager liggen dan bij de niet-aangesloten ondernemingen. Een uitgebreider onderzoek zou hier zeer zeker gerechtvaardigd zijn.

De toegestane prijsverhogingen.

De actie der kruideniersvakorganisaties heeft er toe geleid, dat de Overheid heeft toegestaan, dat voor enige belangrijke artikelen een prijsverhoging kan worden ingevoerd, waardoor de bruto-winstmarge in de kruideniersbedrijven kan worden verbeterd. Dat op deze wijze het conflict tot volle tevredenheid der kruideniers kon worden opgelost, is een verblijdend verschijnsel. Toch dient naar mijn mening aan de zijde der kruideniers niet te worden vergeten, dat deze maatregel voor een deel is genomen uit politieke en sociale overwegingen. Bovendien moet de mogelijke tijdelijkheid van de thans gunstige toestand niet uit het oog worden verloren. Er bestaat toch de mogelijkheid, dat de benarde financiële toestand des lands op een gegeven moment de Regering zal noodzaken de subsidies te verlagen of in verband met de loon- en prijspolitiek weer tot prijsverlagen over te gaan. Tevens is het de vraag, hoe lang de grootwinkelbedrijven de prijsverlagen zullen doorvoeren. Het aanbieden van de artikelen tegen de oude prijzen zou een prachtig middel kunnen zijn voor de grootwinkelbedrijven om het in de bezettingstijd verloren terrein van de totale omzet terug te winnen.

Conclusie.

Resumerende kunnen we vaststellen, dat de algemene bedrijfstoestand, vóórdat een prijsverhoging voor enige belangrijke kruideniersartikelen werd toegestaan, onbevredigend is geweest. De oorzaken hiervoor mogen evenwel niet uitsluitend worden gezocht bij de door de Regering gevoerde prijspolitiek, doch dienen voor een belangrijk deel te worden gevonden bij de bedrijfpolitiek der kruideniers zelve. Het is derhalve ten sterkste aan te bevelen, dat zowel de vrije vakorganisaties als de vakgroep Detailhandel in Kruidenierswaren hun bijzondere aandacht gaan besteden aan alle mogelijke pogingen om op korte termijn te komen tot een sanering en een meer efficiënte organisatie der kruideniersbedrijven, te meer omdat de thans gunstige omstandigheden voor deze bedrijven wel eens van tijdelijke aard zouden kunnen zijn.

's-Gravenhage.

A. A. C. REEDIJK.

INGEZONDEN STUK.

HET EXPERIMENT.

Mr. P. Verloren van Themaat te 's-Gravenhage schrijft ons:

Het artikel van Prof. Goudriaan onder bovenstaande titel in „E.-S.B.” van 28 Juli jl. acht ik geen geslaagd experiment tot becritisering van het Ontwerp van Wet op de Bedrijfsorganisatie. Het is ongetwijfeld een boeiend stuk proza geworden, met briljante beelden, onverwachte vergelijkingen en in 'forse trekken voor de verbeelding van de lezer opgeroepen en nooit vermoede verbanden tussen hem bekende maatschappelijke verschijnselen uit de wereldgeschiedenis. Het mist echter naar mijn smaak de eigenschap van werkelijk grote stukken proza om zonder bewijzen te leveren toch meer te overtuigen van de juistheid van de gevolgde gedachtengang dan een wetenschappelijk betoog ooit zou kunnen. En daarmee is het naar mijn mening als experiment mislukt.

De wijze, waarop ik bij de voorbereiding van het wetsontwerp ben betrokken geweest, doet het niet op mijn weg liggen om mijnerzijds een al of niet gunstig commentaar daarop te schrijven. Anderzijds hecht ik echter aan het oordeel van de wetenschap over het ontwerp te veel waarde, om een woord van protest tegen het m.i. wetenschappelijk wel zeer weinig verantwoorde betoog van Prof. Goudriaan achterwege te kunnen laten. Ik zal mij dus in het navolgende beperken tot een korte nadere motivering van mijn bezwaren tegen diens artikel en daaraan een enkele toelichting verbinden op punten, waar Prof. Goudriaan naar mijn mening een onjuist beeld oproept van de feiten.

Bij de nadere adstructie van mijn bezwaren kan ik het beste aanknopen bij hetgeen naar mijn indruk de kern vormt van het betoog van Prof. Goudriaan: zijn beschouwing over de Mijnindustrieraad. En de kern van deze beschouwing vormt weer — na gegevens over de onbevredigende productieresultaten van de mijnen sinds de bevrijding — de volgende passage: „Men kan nu met goed wetenschappelijk scepticisme de vraag stellen: staat het volkomen vast, dat het divergerend beloop (van de productie van de mijnen in vergelijking tot die van de overige industrie, V. v. T.) uitsluitend of althans in hoofdzaak te wijten is aan de M.I.R.? En dan luidt het antwoord: Geen enkele conclusie uit inductie staat ooit volkomen vast, maar het is wel zeker, dat het licht van deze resultaten geen enkele aanwijzing geeft, dat de M.I.R. heeft bijgedragen tot verhoging van de maatschappelijke doelmatigheid van de Nederlandse steenkoolproductie”.

Een dergelijke betoogtrant acht ik — Prof. Goudriaan vergeve mij de uitdrukking — demagogie. Het licht van de genoemde resultaten geeft ook geen enkele aanwijzing, dat de beheerder van de Nederlandse mijnen of de Nederlandse Regering of het parlement „heeft bijgedragen tot verhoging van de maatschappelijke doelmatigheid van de Nederlandse steenkoolproductie” en met de gegeven cijfers had Prof. Goudriaan dus bijv. even goed kunnen „bewijzen”, dat het beheer of de nationalisatie van de mijnen geen deugdelijk middel is om het algemeen belang te waarborgen of dat de parlementaire regeringsvorm niet deugt.

En 'nu gaat Prof. Goudriaan na de door mij gewraakte passage wel door met enige „zeer sterke aanwijzingen van de schadelijke invloed, die van het corporatisme uitgaat op productie en productiviteit”, welke hetgeen zich afspeelt in het Limburgse mijnbedrijf zou hebben opgeleverd, maar 'er van afgezien, dat ik deze aanwijzingen nogal pover acht, zouden zij hoogstens steekhoudend zijn geweest, indien het de taak van de M.I.R. was geweest om een zo hoog mogelijke productie van de mijnen te bevorderen. Dit is echter niet de taak van de M.I.R. Zijn bevoegdheden liggen hoofdzakelijk op het gebied van het scheppen van gunstige sociale voorwaarden.

De bevoegdheden van de M.I.R. op economisch gebied

⁷⁾ Prof. Dr J. F. Haccoü wijst in zijn onlangs verschene studie: „Handel en Marktwezen in goederen I” op de recente ontwikkeling in de V.S., waar bij de filiaalondernemingen de overgang naar een kleiner aantal grotere „units” valt waar te nemen.

omvatten slechts het, voorstaan van de belangen van het mijnbedrijf bij alle autoriteiten (art. 73, Mijnstatuut), het desgevraagd adviseren van de Minister of de Mijnraad inzake de verlening, verlenging of intrekking van concessies tot exploitatie van mijnen, exploitatie op grond van bestaande concessies en vestiging van nieuwe mijnondernemingen (art. 84); het mede beoordelen van de begrotingen van de mijnondernemingen (art. 100), het mede beoordelen van door mijnondernemingen aangegane ondernemersovereenkomsten (art. 100, lid 4). Voor het onderwerp, dat ons bezighoudt, de verhoging van de productiviteit van de mijnen, lijkt mij de eerste bevoegdheid, die tot het voorstaan van de belangen van het mijnbedrijf bij alle autoriteiten, de belangrijkste. Hierin kan zeker een belemmering van regeringsmaatregelen ter bevordering van de productiviteit zijn gelegen. Maar men zal toch moeten aannemen, dat de Regering na kennisneming van de uiteenzettingen van de M.I.R. daarmede alleen rekening zal houden, voor zover zij de voorgestane belangen redelijk acht en niet meent, dat deze voor de belangen van de rest van het Nederlandse volk en de deviezennood moeten wijken. En kan men redelijkerwijze bezwaar maken tegen een procedure, waarbij het de Regering mogelijk wordt gemaakt van de deskundige inzichten en de belangen van de bij een maatregel het meest direct betrokkenen kennis te nemen? ¹⁾

De verantwoordelijkheid voor een aan de bijzondere eisen van het ogenblik aangepaste productie van de mijnen ligt zeker *niet* bij de M.I.R. en het is m.i. volkomen ongerechtvaardigd om dan toch de M.I.R. voor de onvoldoende productie aansprakelijk te stellen.

Ook voor de toekomst is er geen enkele reden om aan te nemen, dat het de bedoeling is productieregelingen door horizontale bedrijfschappen, als de M.I.R. in aanleg is, te doen maken. Integendeel verklaart de Memor. van Toelichting bij het wetsontwerp op blz. 7, dat ten aanzien van vele onderwerpen op economisch gebied verticaal overleg onmisbaar is. Onder deze vele onderwerpen zal men m.i. toch zeker ook productieregelingen moeten rekenen en het komt mij dus voor, dat het maken van deze regelingen onder de verantwoordelijkheid van verticale organisaties, in het bijzonder productschappen, zal worden gebracht (voor zover deze verantwoordelijkheid tenminste niet bij de Regering zal blijven berusten).

Ten aanzien nu van de onbetrouwbaarheid van de productschappen met het oog op 's lands welvaart voert Prof. Goudriaan ook in de rest van zijn betoog geen enkel argument aan. De geschiedenis van de corporatieve of publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie „die van het oude Griekenland en het Rome uit de vervaltijd via de middeleeuwse gilden naar het moderne fascisme en nationaal-socialisme loopt”, heeft bij mijn weten, behalve in de jongste geschiedenis, geen organisaties gekend, die bij benadering met de voorgestelde productschappen waren te vergelijken. Gesteld dus al, dat de historische corporaties inderdaad steeds vergezeld gingen van „een vrijwel stationnaire techniek, een vrijwel stationnaire grootte van de bevolking met een vrijwel stationnair laag levenspeil en een vrijwel stationnair en zeer hoog sterftecijfer” en gesteld al, dat deze bij wijze van hypothese even als juist aangenomen begeleidingsverschijnselen dan inderdaad door het corporatisme causaal werden veroorzaakt (het-

geen Prof. Goudriaan verzuimt te bewijzen en mij toch zeker geen op het eerste gezicht aannemelijke stelling lijkt!), dan nog zou hij de onhoudbaarheid der productschappen niet hebben aangetoond. Tens aanzien van de verticale bedrijfschappen voor de voedselvoorziening uit de jongste geschiedenis, die wel enigermate met de ontworpen productschappen zijn te vergelijken, heb ik om de waarheid te zeggen wel eens de klacht gehoord, dat zij te veel op het algemeen belang waren ingesteld en te weinig met de redelijke belangen van de bedrijfsgenoten rekening hielden, maar nooit, dat zij een vrijwel stationnaire techniek, een vrijwel stationnaire grootte van de bevolking met een vrijwel stationnair laag levenspeil en een vrijwel stationnair en zeer hoog sterftecijfer veroorzaakten.

Het is niet mijn bedoeling geweest met het bovenstaande het wetsontwerp te verdedigen. In het begin van deze beschouwing heb ik al gezegd, dat ik het uitsluitend mijn taak achtte aannemelijk te maken, dat het betoog van Prof. Goudriaan geen hout snijdt en dat hij het bewijs van de onhoudbaarheid van het ontwerp dus nog moet leveren.

Ik zou thans nog iets willen opmerken over het karakter van de wet, omdat Prof. Goudriaan daarvan toch m.i. geen geheel juist beeld geeft. „Het is een raam, dat alle leegte van alleen — maar — een raam vertoont en dat daarenboven de enige eigenschap mist, die het Nederlandse spraakgebruik onverbrekkelijk aan het woord raam verbindt, namelijk de vastheid van formaat”, aldus de karakterisering, die de hooggeleerde schrijver van het ontwerp geeft. Om te beginnen wordt met die karakterisering miskend, dat de Sociaal-Economische Raad in het ontwerp zo nauwkeurig is geregeld, dat hij na het van kracht worden van de wet terstond kan worden samengesteld en kan gaan functioneren. Van de bedrijf-, hoofdbedrijf- en productschappen, die kunnen worden ingesteld bij nadere wet, geeft het wetsontwerp echter inderdaad nog geen scherp beeld te zien. Maar kan Prof. Goudriaan in de Gemeentewet lezen, hoe de gemeente Amsterdam en hoe de gemeente Winterswijk er uitziet? En wat het verschil in activiteit tussen de besturen dezer gemeenten is? De geachte schrijver had naar mijn gevoel toch moeten voorstellen, dat geen enkele raamwet ooit een scherp beeld te zien kan geven van de zeer gevarieerde rechtsgemeenschappen, waarvoor daarin zekere algemene regelen worden gegeven. De discussie zal op dit punt m.i. in ieder geval beperkt moeten worden tot de vraag, of de inderdaad iets grotere ruimte, welke het onderhavige wetsontwerp ten aanzien van de wijze van toepassing laat dan bijv. de Gemeentewet al of niet wordt gerechtvaardigd door de grotere onzekerheid, welke ten aanzien van het karakter der thans in te voeren nieuwe lichamen bestaat dan ten aanzien van het karakter van de gemeenten bestond ten tijde van de vaststelling van de Gemeentewet. In die discussie zal ik mij thans weer van het bepalen van een standpunt onthouden. Wel wil ik even op een aantal punten wijzen, die m.i. aantonen, dat het wetsontwerp ook ten aanzien van de „lagere” lichamen toch niet zo volkomen inhoudloos is als Prof. G. suggereert.

Om te beginnen zijn in het ontwerp een groot aantal organisatorische „verkeersregels”, bijv. ten aanzien van de interne organisatie der nieuwe lichamen, de wijze van besluitvorming en het financiële beleid, vastgelegd, die ook een belangrijk deel van de inhoud van de Gemeentewet vormen. Het lijkt mij een groot voordeel, dat niet bij iedere afzonderlijke instellingswet een discussie over deze technisch vrij ingewikkelde punten meer zal behoeven te worden gevoerd.

Daarnaast zijn echter in het ontwerp ook ten aanzien van een aantal principieel meer belangrijke punten veel duidelijker richtlijnen gegeven dan de karakterisering, die Prof. G. geeft, zou doen denken. Met name op het zo belangrijke geschilpunt horizontale of verticale organisatie

¹⁾ Het pleit in dit verband m.i. niet voor de objectiviteit van Prof. Goudriaan, dat hij in zijn artikel verzuimt te vermelden, dat de M.I.R., ondanks het feit, dat hij ten aanzien van de verhoging van de productie geen bevoegdheden had, toch uit verantwoordelijkheidsbesef voor 's lands belang op 22 Maart 1947 een commissie heeft ingesteld om „lettende op de noodzakelijkheid ener zo groot mogelijke kolenproductie, na te gaan, welke maatregelen nog kunnen worden getroffen om verhoging van de productie te bevorderen”. Naar aanleiding van het zeer waardevolle door deze commissie op 29 Mei d.a.v. uitgebrachte rapport, heeft de M.I.R. in zijn vergadering van 24 Juli 1947 een aantal resoluties aangenomen, die echter wegens het ontbreken van bindende bevoegdheden op dit gebied, uiteraard alleen als advies voor de Regering en door hun psychologisch effect tot verbetering van de productie konden bijdragen.

geeft het ontwerp met de Memorie van Toelichting samen een duidelijke oplossing: die van een taakverdeling, waarbij de sociale en die economische onderwerpen, welke horizontaal spelen in horizontale organisaties en de vele onderwerpen op economisch gebied, ten aanzien waarvan aan het oordeel der Regering verticaal overleg onmisbaar is, in verticaal verband zullen worden behandeld. Ook het moeilijke punt van de regeringsinvloed is op duidelijke wijze in het ontwerp opgelost. Ten aanzien van de mate van medezeggenschap van de arbeiders en in het algemeen de samenstelling van de besturen geeft het ontwerp eveneens duidelijke richtlijnen, al moest hier enige speling worden gelaten, met het oog op de in verschillende sectoren van het bedrijfsleven ongelijke omstandigheden en behoeften.

Toegegeven moet worden, dat het ontwerp op het punt van de bevoegdheden aanmerkelijk minder zekerheid biedt dan de Gemeentewet. De mogelijkheden variëren hier in principe inderdaad van „betrekkelijk weinig”, d.w.z. vrijwel uitsluitend adviserende bevoegdheden, tot een meer of minder belangrijk deel van wat voorheen door de Centrale Overheid werd gedaan. Maar deze eigenschap nu juist maakt, dat het stelsel van het ontwerp als experiment in het geheel niet zo gevaarlijk is als Prof. Goudriaan meent. Ik maak daarbij in de eerste plaats attent op de omstandigheid, dat de tijdens de bezetting totstandgekomen hoofd-, bedrijfs- en vakgroepen niet alleen door de Regering zijn gehandhaafd, maar ook — met een enkele uitzondering — door het bedrijfsleven zelf. Tegen de wil van de grote massa van ondernemers zouden deze organisaties, die voor de invordering van contributies op de rechter zijn aangewezen, nooit door een enkel regeringsbesluit in het leven kunnen zijn gehouden. Men mag daarom aannemen, dat ook in brede kringen van het bedrijfsleven (ondanks vele en gerechtvaardigde bezwaren tegen de Woltersomse organisaties) *althans* een wenselijkheid van voor een gehele bedrijfstak representatieve *adviesorganen* wordt gevoeld. Op dit punt bestaat zowel bij het bedrijfsleven als bij de Regering voldoende ervaring, om de nieuwe organisatie, voor zover zij uitsluitend adviserende bevoegdheid zou hebben, niet tot een gevaarlijk nieuw experiment te maken. Het experiment ligt dus hoogstens in de verdergaande bevoegdheden, die aan de nieuwe organisaties toegekend zouden worden. Ik merkte echter al op, dat ook ten aanzien van deze verdergaande, verordenende, bevoegdheden al ervaring bestaat, namelijk ten aanzien van de bedrijfschappen voor de voedselvoorziening. En nu kan Prof. Goudriaan wel klagen, dat de openbaarheid van het beleid van deze bedrijfschappen voor de voedselvoorziening nog onvoldoende is, maar is het voor de belanghebbenden zoveel gemakkelijker om van het beleid der Rijksbureaux precies op de hoogte te komen? Het ene alternatief van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie? En weet Prof. Goudriaan zoveel meer af van de inhoud van particuliere ondernemersovereenkomsten en de toepassing daarvan? Die gedeeltelijk ook voorlopers — en vaak met *zeer* grote bevoegdheden — van een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie vormen en waarmee reeds zeer lang in Nederland en elders geëxperimenteerd is? En waarmee nog zeer veel langer in het verborgene geëxperimenteerd zal worden, voor zover de betrokken kartels niet in bedrijf- en productschappen zullen worden omgezet? En die dus het andere alternatief van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie vormen? Neen, de ervaringen, waarop het wetsontwerp bouwt, zijn niet zo gebrekkelig als Prof. Goudriaan meent en daarbij zou ik ook nog de collectieve arbeidsovereenkomsten, de organisatie van het boekdrukkersbedrijf, de bedrijfsverenigingen voor de sociale verzekering, de bedrijfsraden, de onder auspiciën van de Stichting van den Arbeid na de bevrijding tot stand gekomen vakraden, enz. kunnen noemen. En rekening houdende met de meer of minder gelukkige aard van al deze ervaringen zal men tot een dosering van bevoegdheden

kunnen overgaan. Ik zeg daarmee niet, dat de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie geen gebreken heeft en geen grote economische problemen oproept, waarover nog veel te weinig is gediscussieerd, en nog minder spreek ik een oordeel uit of het wetsontwerp een goede regeling van de p.b.o. geeft. Maar zou het alternatief van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie: voortzetting van de door het parlement niet te controleren ambtelijke bemoeiingen ook ten aanzien van detailvraagstukken, aangevuld door nergens gepubliceerde en slechts onder een gebrekkig toezicht staande afspraken van ondernemers over productie, prijzen, vestigingen, leverings- en betalingsvoorwaarden, enz. (die al jaren lang bestaan) aan het grote ideaal van Prof. Goudriaan, dat ook in dit artikel tussen de regels door is te lezen, een levende democratie met behoorlijke waarborgen voor het algemeen welzijn, zoveel meer beantwoorden? Of zou hij menen, dat de ontwikkeling van bedrijfstaksgewijze economische en sociale regelingen van het bedrijfsleven, die hier te lande en elders — anders dan Prof. Goudriaan meent *ook* in de Verenigde Staten, ondanks alle anti-kartelregelingen aldaar — reeds jaar en dag aan de gang is, teruggedraaid zou kunnen worden? En dat dus iets anders dan een zekere *ombuiging* van die ontwikkeling mogelijk zou zijn? Het wil mij voorkomen, dat het thans ingediende wetsontwerp in ieder geval aanmerkelijk meer waarborgen voor openbaarheid, een democratische gang van zaken en toetsing van regelingen, door het bedrijfsleven gemaakt, aan het algemeen belang bevat dan het hierboven geschetste alternatief (waarmede ik overigens niet wil beweren, dat dit alternatief door de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie geheel kan worden uitgeschakeld)

Naschrift.

Potgieter schreef in zijn eerste brief aan Busken Huet, dat hij heel zijn leven van gevoelen was geweest „that if he had his say, another might have his”. Zo gaat het mij ook. Het ligt dus niet op mijn weg uitvoerig te antwoorden; het oordeel is aan de lezers. Daarom slechts enkele korte aantekeningen bij een paar nieuwe punten, door de adjunct-secretaris van de commissie van de Ven ter sprake gebracht.

1. Het is *niet de taak van de M.I.R.*, zegt Mr V. v. T., „om een zo hoog mogelijke productie van de mijnen te bevorderen”.

Art. 3 van het Mijnstatuut evenwel begint letterlijk aldus: „De taak van de M.I.R. is: het bevorderen van het welzijn der Nederlandse volkshuishouding, voor zover dit door winning en verdeling van steenkolen kan geschieden”.

Wanneer deze woorden niet bedoeld zijn als zinledige frase, wat kunnen zij dan, speciaal onder de tegenwoordige omstandigheden, anders betekenen dan dat het de taak van de M.I.R. is een zo hoog mogelijke productie en productiviteit van de mijnen te bevorderen?

2. Van de *bevoegdheden van de M.I.R. op economisch gebied* geeft Mr V. v. T. een beknopt overzicht, dat enkele essentiële punten weglaat. Hij verzuimt te vermelden, dat artikel 100 lid 1 voorschrijft: „De mijnondernemingen zijn gehouden de door haar opgemaakte begrotingen van inkomsten en uitgaven, voorzien van een beredeneerde toelichting, met name betreffende de plannen tot uitbreiding of wijziging harer installaties, *mechanisering, rationalisering en verandering van werkmethode*, vooraf te onderwerpen aan het oordeel van de M.I.R.”.

Hij noemt in het geheel niet artikel 101, 102, 103 en 104, die de M.I.R. en de ondernemingsraden bevoegdheden geven inzake schorsing of ontslag van directeuren. De strekking wordt voldoende getypeerd door het eerste lid van art. 101, luidend als volgt:

„Indien de M.I.R. van oordeel is, dat samenwerking tussen hem en een directeur ener particuliere mijnonderneming onmogelijk is gebleken, is hij bevoegd deze met name genoemde directeur op die grond te schorsen voor ten hoogste zes maanden dan wel te ontslaan bij daartoe

strekking besluit, houdende opgave van redengevende feiten en omstandigheden".

Is het, gegeven deze bevoegdheden „volkomen onge-rechtvaardigd" verband te leggen tussen de M.I.R. en de ontwikkeling van productie en productiviteit? Wie twijfelt, herleze de krantenknipsels.

3. Het „zo belangrijke geschilpunt horizontale of verticale organisatie" heeft voor mij geen betekenis. Hoe men de zaak op papier ook in elkaar zet, in de praktijk komt de verordenende bevoegdheid voor bedrijfsorganen altijd hier op neer, dat men aangelegenheden van eminent algemeen belang, zoals de ontwikkeling van productiviteit en productie, de prijsvorming enz., in eerste instantie uitlevert aan vertegenwoordigers van groepsbelangen.

Mr V. v. T. beroept zich op de bedrijfsschappen voor de voedselvoorziening. Wel, na de kolenvoorziening is er geen tweede hoofdsector van het Nederlandse bedrijfsleven zo grondig in zijn economische structuur ontwricht als de nationale voedselproductie. De lonen in de landbouw staan op index 244, die in de industrie op 175; de subsidies op het levensmiddelenpakket verslinden jaarlijks honderden miljoenen. Volkomen terecht constateerde enkele weken geleden onze Minister President, dat de gemiddelde burger zich de bittere ernst van onze economische toestand nog niet bewust is. Wij schuiven nog altijd de opium van de geleide inflatie en parasiteren op ons tekort op de betalingsbalans van 1,5 miljard per jaar. Maar de ontwenningsskuur staat te beginnen. Dan kan men de sociaal-economische werking van deze productschappen eerst goed beoordelen.

4. Als het Nederlandse ontwerp zich evenals de Belgische wet beperkte tot instelling van lichamen met alleen maar adviserende bevoegdheid — wie zou er zich druk om maken? Ook nu kan iedere persoon en iedere organisatie, dank zij onze vrijheidsrechten, zich ophouden tot adviseur van de Regering. Wil men het inwinnen van advies verplicht stellen, het kan weinig kwaad zolang vaststaat, dat de Regering het advies naast zich neer mag leggen.

Maar bewapent men de groepsbelangen met verordenende, dus met wetgevende bevoegdheid, dan ontwricht men het Nederlandse Staatsrecht door corporatieve elementen naast en dus tegenover de democratische te stellen, dan verscherpt men de altijd aanwezige tegenstelling tussen groepsbelang en algemeen belang door de corporaties een officiële, staatkundige, status toe te kennen en verdraagt de nu meer dan ooit noodzakelijke economische ontwikkeling door de vrije concurrentie, de krachtigste motor van de vooruitgang, permanent in gevaar te brengen.

Het allerminste wat men dan zou mogen verwachten is, dat de voorstanders van dit levensgevaarlijke experiment het dan ten minste zouden omringen met dezelfde, neen met veel krachtiger waarborgen voor het algemeen belang dan Grondwet, Provinciale Wet, Gemeentewet en Keurenwet geven voor de juiste werking der democratische publiekrechtelijke lichamen. Het tegendeel is het geval. Het wetsontwerp geeft veel slappere garanties. Daarmee is het, ook als men zijn karakter als raamwet aanvaardt, uit democratisch en uit economisch oogpunt veroordeeld.

5. Een vergelijking met de Rijksbureaux is niet ter zake dienend. Deze oorlogsinstellingen zijn voorbestemd om zo snel mogelijk te verdwijnen. Maar al zou men op een enkel gebied hun diensten nog niet kunnen missen, dan nog is men slachtoffer van gezichtsbedrog als men gelooft, dat men het algemene belang beter en goedkoper dient door het uit te leveren aan corporaties van belanghebbenden. Dat eist alleen maar extra controle: de bureaucratie wordt niet afgeschaft maar verduubeld.

Evenmin heeft de P.B.O. iets te maken met het toezicht op particuliere ondernemersovereenkomsten. Men moet wel zeer weinig kennis van het economisch leven hebben als men gelooft, dat op dit terrein door wettelijke maatregelen ooit iets decisiefs te bereiken valt. De beste bescherming tegen excessen ligt in de vrijheid van vesti-

ging, die door de P.B.O. permanent in gevaar wordt gebracht.

Tenslotte heeft mijn bezwaar tegen P.B.O. niets te maken met het vooruit- of achteruitdraaien, of ombuigen van een in gang zijnde ontwikkeling. Collectieve contracten, vakverenigingen van ondernemers en werklieden bestaan in alle democratische landen. Maar alleen in Nederland heeft de reactionnaire gedachte post gevat om deze vrije ontwikkeling te verstarren in corporatisme.

Hilversum.

J. GOUDRIAAN.

AANTEKENING.

GOEDKOOP GELD IN ZWEDEN.

Het tijdperk van goedkoop geld in Zweden, dat een aanvang nam in de dertiger jaren, valt uiteen in twee perioden, nl. een periode van 1933 tot en met het einde van de tweede wereldoorlog en een na-oorlogse periode.

In de eerste periode was het goedkope geld niet toe te schrijven aan maatregelen van de monetaire autoriteiten, maar het natuurlijke gevolg van een zeer gunstige ontwikkeling van de Zweedse betalingsbalans en een grote geneigdheid tot sparen van de zijde van het Zweedse publiek. Ook gedurende de oorlog, uitgezonderd in het eerste oorlogsjaar, werd de geldruimte gehandhaafd, en zelfs belangrijk vergroot, o.a. door een voortdurend toevloeden van buitenlandse valuta en doordat de Overheid zijn toevlucht moest nemen tot „deficit financing", terwijl de vraag naar geld door de, ten gevolge van de oorlogseconomie, geringe investeringsmogelijkheden aan handen werd gelegd. „Low interest rates came", aldus „The Investors' Chronicle" van 11 September jl., „to be regarded almost as a natural phenomenon".

In de tweede, de na-oorlogse periode, is de ontwikkeling evenwel geheel anders. Sedert het einde van de oorlog nl. doet zich een grote vraag voor naar consumptie- en kapitaalgoederen, terwijl het evenwicht tussen besparingen en investeringen sedert het midden van 1946 sterk is verstoord. Het onvermijdelijk gevolg hiervan is een steeds groter wordende inflationaire kloof, die tot nu toe groten-deels werd overbrugd door een belangrijk invoeroverschot. Hierdoor is evenwel de goud- en deviezenvoorraad van de Zweedse Rijksbank belangrijk gedaald, nl. van ca. 2.800 mln. kronen in Juli 1946 tot ca. 600 mln. kronen in Juli 1948. In een vrije markt zou deze grote vermindering van het aanbod van geld hebben geleid tot rentestijging, die op haar beurt zou hebben gefungeerd als een rem op de hausse en wel speciaal op de investeringsactiviteit. Een dergelijke ontwikkeling is evenwel niet de bedoeling van de Regering; de Zweedse Rijksbank trachtte dan ook d.m.v. het aankopen van obligaties van de Overheid op de open markt de rentevoet laag te houden. Hierdoor steeg haar portefeuille van overheidsobligaties van 945 mln. kronen in Juli 1946 tot 2.860 mln. kronen in Juli 1948. Hoewel de Rijksbank er in is geslaagd het rendement van 3 pCt langlopende overheidsobligaties, de spil van de gehele Zweedse rentestructuur, te stabiliseren en het officiële disconto op 2½ pCt te handhaven, heeft zich met betrekking tot enige rentevoeten voor kort crediet en voor particuliere obligaties een geringe stijging voorgedaan als gevolg van de, ondanks de aankopen van de Rijksbank, toenemende geldschaarste. Deze geringe stijging is evenwel niet bij machte een remmende invloed op de investeringen uit te oefenen of de besparingen te stimuleren. Vandaar, dat de open-marktpolitiek van de Zweedse Rijksbank de basis vormt voor een belangrijke crediet-expansie van de commerciële banken en de spaarbanken, die het geld, dat zij door verkoop van obligaties aan de Rijksbank verkrijgen, aanwenden om de toenemende vraag naar crediet van particuliere zijde te bevredigen.

Leidende Zweedse economen en bankiers zijn van mening, dat het kunstmatig laag houden van de rentevoet de stabiliteit van het economisch leven in gevaar brengt.

De Regering en de Zweedse Rijksbank zijn evenwel niet geneigd deze politiek te verlaten en achten geen offer te groot om haar te verdedigen. De Regering heeft nl. uit politieke en sociale overwegingen een grootscheeps woningbouwprogramma opgesteld, dat, door de invloed, welke hogere rente op de bouwkosten uitoeft, zou kunnen worden verstoord. Voorts zou, daar het rendement van langlopende overheidsobligaties grote invloed heeft op de hypotheekrente, deze laatste eveneens een stijging kunnen gaan vertonen, hetgeen slechts zou kunnen worden gecompenseerd door hogere huur. Hogere huur evenwel kan aanleiding geven tot hogere looneisen; hierdoor zou de inflatie nog worden versneld. Tenslotte acht de Regering de remmende invloed van hogere rente op de investeringsactiviteit in de industrie gering en geeft de voorkeur aan beperking der investeringen d.m.v. controle in de reële sfeer.

De tegenstanders van de regeringspolitiek voeren aan, dat het onjuist is een woningbouwprogramma op grote schaal door te voeren, wanneer er inflatie heerst. Immers, de kloof tussen besparingen en investeringen moet worden overbrugd, en dit is slechts mogelijk door de laatste, ook die in de woningsector, te verminderen. Voorts wijzen zij op het feit, dat controle in de reële sfeer in de praktijk minder resultaat zal afwerpen dan monetaire controle, vooral in de woningbouwsector, omdat juist hier op grond van politieke en sociale gronden vaak voorrang wordt geeist. Zij menen, dat in „the long run” een inflatoire toestand slechts zal kunnen worden bestreden door middel van maatregelen, die de overtollige koopkracht absorberen of steriliseren en deze maatregelen vereisen controle in de monetaire sfeer, zoals een anti-inflationistische belastingpolitiek en een politiek van credietrestrictie. Inderdaad werd gedurende het afgelopen jaar credietrestrictie toegepast en sedert de laatste maanden in versterkte mate. Deze schijnt echter vnl. ten doel te hebben een rentestijging te voorkomen en het effect van een dergelijke politiek als anti-inflatiemaatregel is, aldus „The Investors' Chronicle”, zeer twijfelachtig.

LONDON LETTER.

London, September 28.

The event of the month in economic life in Britain has undoubtedly been the publication of the Government White Paper on our balance of payments position. The position disclosed was a great deal better than anticipated or than could have been deduced from a study of the month-by-month trade returns. At the same time, the figures need careful handling and more reservations to them must be made than Sir Stafford Cripps was willing to make in introducing them to the House of Commons.

The main outcome of our balance of payments position in 1938, 1946, 1947 and the provisional figures for the first half of 1948 is shown in the following table:

	1938	1946	1947	1st half 1948
Surplus (+) or Deficit (—) on Current Account	— 70	—370	—630	—140
Of which: Visible				
trade ..	—302	—202	—438	—156
Invisibles	+232	—168	—192	+ 16

The overall improvement, it will be seen, is very substantial. At the same time, comparisons with 1947 are apt to be misleading. The inflationary conditions at home, which encouraged imports and diverted exports, and the sterling convertibility crisis abroad made 1947 a wholly exceptional period. If Britain was to survive as an economic power, the 1947 rate of deterioration simply had to stop.

Moreover, once the requisite steps, internally and externally, had been taken — it took a man of Sir Stafford Cripps' calibre to take them — then there developed almost automatically a large measure of natural correction.

Further, the relatively favourable outcome of the first six months of 1948 did not arise in the manner expected earlier. „Economic Survey for 1948”, published in March this year, had estimated a deficit on visible account in the period of only £ 87 millions, while invisible items were expected to yield a deficit of £ 49 millions. In fact, because the cost of imports was a good deal higher than forecast, the deficit on visible account proves substantially higher than expected.

We are indeed only able to come out of the half-year comparatively well because of the sensational turn-round in the invisible items. „Economic Survey” estimated a deficit on this account of £ 49 millions in the first half of 1948. While such a result in itself would have represented a most satisfactory reduction from the deficit of £ 192 millions incurred in 1947, the provisional result was much better than the estimate, with a surplus of £ 16 millions.

In part, this really dramatic change sprang from a most welcome revival of Britain's traditional sources of invisible revenue — shipping income, for example, is put at £ 117 millions for the half year, against an estimate of £ 99 millions in „Economic Survey”. But the bulk of the improvement is explained by a reduction in the Government's overseas expenditure, which fell from £ 207 millions for the whole of 1947 to £ 57 millions for the first half of 1948. In turn, this improvement is in substantial measure explained by the receipt of £ 56 millions from the proceeds of war disposals and settlements. Further, expenditure for relief and rehabilitation of Germany fell from £ 140 millions to £ 21 millions.

It is the implications of this sort of analysis which cause observers to regard the satisfactory overall showing with some caution. The good overall showing is explained by the unexpectedly favourable outcome of invisible transactions. How far can this outcome be repeated? Once-for-all receipts are obviously non-recurring. And since the close of the first half of 1948, we have had the cost of the air lift to Berlin and the cost of dispatching troops to Malaya. Moreover, only two days before the Balance of Payments White Paper was issued, Mr. Herbert Morrison announced that releases from the Armed Forces would be delayed three months; that the rate of output of certain fighter aircraft was to be doubled; and that the improvement of equipment for air defence, armour and infantry weapons would be accelerated.

Mr. Morrison and other Ministers have expressed the hope that these measures would not jeopardise the country's recovery. It is, however, difficult to see how an industrial rearmament programme and an expansion of our Armed Forces can be superimposed upon an economy already committed to a prodigious export effort and an extensive programme of domestic social security. Much will depend, of course, upon the size of the rearmament programme. At present, this has not been officially quantified either in terms of finance or manpower. So far as can be judged, however, it will be sufficient to impose an embarrassing strain upon a country which, as Sir Stafford Cripps himself has said, has fully deployed its manpower forces. And it would be optimistic to expect that the present measures represent the maximum which we shall be forced to undertake, particularly if the theory of Russian policy, fairly widely held in economic circles here, is a correct one.

This theory hinges upon the Russian conviction that sooner or later the American economy must encounter one of the slumps which have been so marked a feature of its development to date. In the event of such a slump, the Russians, so it is argued, are counting upon a revival of isolationism in the United States and a cessation of

American aid to Western Europe. *Ergo*, the more the Western European economies can be made to rely upon American aid, the greater will be the dislocation caused by the eventual cessation of such aid. The argument may be superficial. It would seem, for example, to be even more in America's interests to continue foreign lending at a time of domestic unemployment than it is at a time when domestic demand alone is virtually high enough to sustain the American productive machine. But accepting the argument as it stands, it is sufficient to explain Russia's determination to continue the „cold war” and by its means to force still greater distortion upon the economies of Western Europe.

To date, as has been said, there has been no attempt in this country to measure the real burden and financial effects of recent developments. It seems fairly clear, however, that Sir Stafford Cripps' disinflationary programme, already weakened by concessions on the home front, will from now on be under even greater strain.

This fact, and Sir Stafford's well-known aversion to painting the picture of our economic problems in rosy hues, make it all the more difficult to explain the tone of the speech in which he introduced the Balance of Payments White Paper to the House of Commons. (Sir Stafford made virtually no reference to the change in circumstances which has occurred since June 30). The tone of that speech — which speech, incidentally, provided the Government back-benchers with the best opportunity for enthusiasm they have had since 1945 — may not, however, be unconnected with the fact that it was made on the eve of the Chancellor's departure for Canada and the United States. Britain has still \$235 millions of the Canadian credit of 1945 undrawn — this balance was frozen early last year — and already suggestions are being made that Britain can only mount a rearmament programme if the United States is prepared to revive Lend-Lease or some equivalent measure. (Obviously, we shall obtain facilities of this sort more easily if we can convince the Americans and Canadians that we are well on the way to achieving balance). Whatever the ultimate denouement may be, events to date seem to be proceeding in accordance with the earlier stages of the alleged Russian campaign.

HAROLD WINCOTT.

INTERNATIONALE NOTITIES.

EEN EUROPESE DOUANE-UNIE EEN UTOPIE!

Na de oorlog wordt in steeds sterker mate de noodzaak van internationale economische samenwerking bepleit. Dit is uiteraard — gezien de huidige constellatie van de wereld — begrijpelijk. Het is echter bij het ontwerpen van veelomvattende plannen in eerste instantie geboden, dat men zich afvraagt, of deze inderdaad voor verwezenlijking vatbaar zijn. Zo is op het gebied van de internationale economische samenwerking de idee gelanceerd van een Europese douane-unie. Tegen een dergelijk plan nu meende Prof. S. Posthuma, directeur van De Nederlandsche Bank, tijdens een voordracht, welke hij vorige maand te Leiden heeft gehouden ten overstaan van een groep van ongeveer 375 Amerikaanse hoogleraren en studenten van de Vermont University, ter gelegenheid van hun bezoek aan Europa ter bestudering van het „Marshall-plan in action”, bezwaren te moeten maken.

Prof. Posthuma wees er op, dat er een enorm verschil is tussen de voordelen van een reeds bestaande douane-unie, zoals bijv. die, welke dateert van het begin van de territoriale uitbreiding van Amerika naar het Westen en reeds aanwezig was vóór het proces van industrialisatie plaatsvond en een Europese douane-unie, welke nog in het leven moet worden geroepen. Een van de kenmerken van een douane-unie is — aldus Prof. Posthuma — het

realiseren van de voordelen van een onbelemmerde arbeidsverdeling. De volkeren van Europa zijn verdeeld door grenzen, niet slechts door douanegrenzen, maar ook door die van ras, taal en historie. Hun industrialisatie ondergaat de invloed van en wordt zelfs gedeeltelijk rechtstreeks veroorzaakt door deze grenzen. Het creëren van een douane-unie zou niet alleen noodzaken tot een algehele hergroepering van het productie-apparaat, maar ook van een groot deel van de Europese bevolking. Wat betreft het kapitaal, dat nodig is om dit mogelijk te maken, zelfs de grootste mogelijke Amerikaanse hulpverlening zou hiervoor niet voldoende zijn, meent Prof. Posthuma. Het onvermijdelijk gevolg zou zijn, dat sommige landen zouden profiteren, terwijl andere hun middelen van bestaan zouden verliezen.

Het invoeren van het beginsel van vrije concurrentie tussen de landen van West-Europa zou naar de mening van Prof. Posthuma die landen bevoordelen, welke reeds over een grote kapitaaluitrusting en een dichte arbeidersbevolking beschikken. De „external economies” zouden aanleiding geven tot het vestigen van nieuwe industrieën in de reeds geïndustrialiseerde gebieden. Aan de andere kant zou de productie in landen, die arm aan kapitaal zijn en een verspreide bevolking hebben, sterk verminderen. Daar vrije migratie zou worden verhinderd, niet alleen door wettelijke en monetaire hindernissen, maar ook door ras-, taal- en historische verschillen, zou het instellen van een Europese douane-unie, in plaats van te leiden tot een verbetering van het algemeen welvaartspeil, een chaos in het leven roepen.

Prof. Posthuma is voorts van mening, dat er geen sprake van kan zijn, dat een dergelijke unie het evenwicht zou kunnen verbeteren tussen West-Europa en het dollar-gebied. De noodzaak van nieuwe kapitaaluitrustingen zou de vraag naar dollarimporten sterk doen toenemen. De vergroting van de Europese markt zou vele industrieën, welke thans naar de Verenigde Staten exporteren, ertoe brengen zich meer te gaan richten naar de Europese markt. Een dergelijke unie zou dus uit dezen hoofde bovendien een afnemering van de uitvoer naar de Verenigde Staten tengevolge hebben, zonder dat daartegenover enige zekerheid bestaat van een vergroting van de export naar de dollar-area van andere producten.

FINLAND'S HERSTELBETALINGEN.

Het is opmerkelijk, hoe betrekkelijk vrij Finland tot dusverre van politieke druk van de zijde der Sovjet-Unie is gebleven. Ook op economisch gebied neemt Rusland een vrij conciliante houding tegenover zijn vroegere vijand Finland in. Met name blijkt dit uit een nieuwe fase, welke thans is ingetreden in de Finse oorlogsreparatiebetalingen aan Rusland, welke Professor Suviranta bespreekt in een artikel, gepubliceerd in het kwartaalbericht ¹⁾ der „Nordiska Föreningsbanken” (Helsinki).

Het oorspronkelijk bij de wapenstilstandsbepalingen van September 1944 overeengekomen systeem van reparatiebetalingen had twee kenmerken, nl.

1° een nauwkeurige verdeling van het totaalbedrag (\$ 300 mln) in 72 maandelijkse termijnen, met boeteding voor te late betaling en

2° een exacte aanwijzing van de goederen, welke moesten worden geleverd (de gehele betaling moet namelijk in natura geschieden). De waarde der goederen werd hierbij gesteld op 110 of 115 pCt van hun prijs in 1938.

Toen echter bleek, dat de betalingen te zwaar waren in verband met Finland's moeilijke economische omstandigheden na de oorlog, deed Rusland verschillende concessies. De boeten werden verlaagd, de betalingstermijn verlengd van 6 tot 8 jaar. Thans heeft Rusland bovendien de resterende hoofdsom met 50 pCt verminderd (\$ 73,5

¹⁾ Nr. 3 van Augustus 1948.

mln) en ook de betalingstijdstippen nog enigszins veranderd.

Het effect dezer wijzigingen blijkt duidelijk uit de volgende tabel:

	Oude regeling	Nieuwe regeling
	(× \$ 1 mln)	
1e jaar	50	51,5
2e jaar	50	36,6
3e jaar	50	38,8
4e jaar	50	26,0
5e jaar	50	17,5
6e jaar	50	17,5
7e jaar	—	17,5
8e jaar	—	21,2
Totaal	300	226,5

Wat de aard der producten, die Finland moet leveren betreft: kabels en houtproducten zijn hiervan thans verder vrijgesteld en komen dus voor normale export beschikbaar. Schepen en machines vormen 99 pCt der nog te leveren goederen.

De betekenis der Russische concessies voor het land blijkt wel hieruit, dat de reparatiebetalingen voortaan minder dan 4 pCt van het Finse nationale product zullen opeisen, tegenover de laatste tijd 8 à 10 pCt en het eerste jaar zelfs 17 pCt. Een belangrijke hoeveelheid productiekrachten komt derhalve vrij voor andere doeleinden en dit heeft sommigen in Finland reeds aanleiding gegeven tot het maken van grootse plannen. Met nadruk waarschuwt Prof. Suviranta echter tegen te groot optimisme. Afgezien nog van het feit, dat tal van moeilijkheden bij de omschakeling der betreffende bedrijfstakken zijn te verwachten, zullen de het volgend jaar beginnende aflossingen en rentebetalingen op buitenlandse credieten en het herstel en de modernisering van het productie-apparaat een aanzienlijke verhoging van het consumptieniveau verhinderen. Austeriteit is en blijft voorlopig het wachtwoord voor Finland.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

In de situatie ter geldmarkt kwam in de afgelopen week weinig verandering. Door het terugvloeien van bankbiljetten naar de banken en het regelmatig vervallen van grote bedragen aan schatkistpromessen bleef de markt ruim. De indruk bestaat, dat er iets meer papier van de Agent wordt afgenomen dan er kwam te vervallen. De omzetten in de open markt waren zeer gering, terwijl in de markt-disconto's slechts geringe veranderingen optraden. Aan het einde der week werden driemaandspromessen tegen $1\frac{1}{16}$ pCt gevraagd. Maartpapier was tegen $1\frac{1}{4}$ pCt aangeboden, terwijl Mei- en Junipromessen practisch $1\frac{3}{8}$ pCt deden. Callgeld bleef onveranderd ruim aangeboden tegen $1\frac{1}{2}$ pCt.

De publicatie van de Millioenennota onthulde, dat voor 1949 wordt gerekend met een begrotingstekort van niet meer dan f 660 miljoen, de tekorten van het landbouw-egalisatiefonds hierbij inbegrepen. Hieronder is dan nog begrepen het nadelig saldo van de kapitaaldienst ad f 294 miljoen, waarvoor bij het publiek leningen zullen worden ondergebracht. Ten opzichte van 1948 betekent een en ander wel een belangrijke verbetering, toen nog een totaal tekort van f 1.327 miljoen werd geraamd, excl. de kapitaaldienst. De Minister van Financiën constateert, dat de begroting voor 1949 nog nauwelijks een inflatoir effect zal opleveren. Dit lijkt juist, indien het althans gelukt om de tekorten van de kapitaaldienst bij niet-geldscheppende credietgevers te dekken. Het resterend bedrag van f 366 miljoen is inderdaad niet groot, terwijl de belastinginkom-

sten nog vrij voorzichtig zijn geraamd. Echter moet er wel rekening mede worden gehouden, dat de credietverstreking aan Nederlands-Indië (het aanhangige wetsontwerp vraagt f 850 miljoen voor 12 maanden) buiten deze begroting valt, doch indien de middelen hiervoor door het plaatsen van schatkistpapier bij banken moeten worden verkregen, in zeer belangrijke mate inflatoir werkt.

Als belangrijke tegenwerkende factor t.o.v. eventuele inflationistische dreigingen staat de Marshall-hulp, welke thans voor ons land is begroot op \$ 496 miljoen voor de periode 1 Juli 1948—30 Juni 1949. Hiervan gaat af \$84 miljoen voor Nederlands-Indië, doch aan de andere zijde zal Nederland in het inter-Europees betalingsverkeer nog netto \$ 75,2 miljoen ontvangen aan hulp van andere deelnemers aan het E.R.P. Per saldo zal uit dezen hoofde voor de betrokken periode mogen worden gerekend op een bedrag van \$ 487,2 miljoen voor Nederland, dat is f 1.291 miljoen.

Wanneer men het deflatoire effect van dit bedrag stelt tegenover een eventueel inflatoir effect van de overheids-huishouding in de komende maanden van 1948 en wellicht ook nog in 1949, dan lijkt het niet onverantwoord om in de komende periode met een deflationistische tendentie in Nederland rekening te houden.

Voor de aandelenmarkt houdt dit in, dat de tijd van goede winstmogelijkheden op de binnenlandse markt voor de meeste ondernemingen aan het verstrijken is. Weliswaar worden die winstmogelijkheden door prijszettingsmaatregelen beperkt, doch grosso modo zal men nu ook nog met afzetmoeilijkheden moeten rekenen als gevolg van vermindering van de koopkracht. Als dit nu nog gepaard gaat met toenemende concurrentie op buitenlandse markten, hetgeen in feite reeds het geval is, dan is er alle reden om de winstcapaciteit van de Nederlandse industrie in de nabije toekomst niet al te gunstig te beoordelen.

Van prijsstijgende effecten als gevolg van het verminderen der subsidies moet in dit verband niet veel worden verwacht, daar deze wel geleidelijk zullen plaatsvinden, al naarmate de kosten van het levensonderhoud tot daling tenderen, terwijl een dergelijke afschaffing de koopkrachtige vraag nog doet verminderen in verhouding tot de voorgaande toestand, toen deze overheidssubsidies nog door geldcreatie werden gedekt.

Aan de andere zijde bevatte de Troonrede voor het bedrijfsleven nog een gunstige mededeling, daar nl. de fiscale normen voor de winstberekening voor het bedrijfsleven zullen worden herzien in gunstige zin. Het zal echter nog wel enige tijd duren, voordat desbetreffende voorstellen het staatsblad zullen hebben bereikt.

De aandelenmarkt was gedurende de gehele week zwak gestemd, hetgeen aanleiding gaf tot koersverliezen over de gehele linie, hoewel deze zich meestal tot slechts enige punten beperkten. De Millioenennota gaf dan ook, zoals boven aangegeven, allerminst aanleiding tot optimisme omtrent winstverwachtingen en dus omtrent aandelenkoersen. De obligatiemarkt was in de verslagweek nagenoeg onveranderd.

	17 Sept. 1948	24 Sept. 1948
A. K. U.	157 $\frac{1}{4}$	160
v. Berkel's Patent	125 $\frac{1}{4}$	125 $\frac{1}{2}$
Lever Bros. Unilever C. v. A.	289	286 $\frac{5}{8}$
Philips G. b. v. A.	252	249 $\frac{3}{4}$
Koninklijke Petroleum	345 $\frac{1}{4}$	339
H. A. L.	188 $\frac{1}{2}$	180
N. S. U.	179 $\frac{1}{4}$	176 $\frac{1}{4}$
H. V. A.	263 $\frac{1}{2}$	263
Deli Mij C. v. A.	160	156 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	172 $\frac{3}{4}$	168
Internatio	197 $\frac{3}{4}$	195 $\frac{1}{4}$

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 27 September 1948

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f	—	1)
	Bijbank	—	1)
	Agentsch.	4.900,—	
		f	4.900,—
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, sub 4 van de Bankwet 1948)			
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			
		f	1.800.000.000—
Beleningen:	Hoofdbank f	137.667.487,48	2)
(incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Bijbank	1.217.188,81	
	Agentsch.	8.741.652,65	
		f	147.626.328,94
Op effecten, enz.		f	146.738.096,09
Op goederen en celen		f	888.232,85
			147.626.328,94 ³⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)			
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			
		f	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	454.840.098,05	
Zilveren munt, enz.	f	1.332.041,56	
			456.172.139,61
Papier op het buitenland	f	330.545.800,—	
Tegood bij correspondenten in het buitenland	f	116.200.654,05	
Buitenlandse betaalmiddelen	f	5.358.752,26	
			452.105.206,31
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds			104.479.179,26
Gebouwen en inventaris			2.500.000,—
Diverse rekeningen			254.200.889,21
		f	4.717.088.643,33
Passiva.			
Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefondsen	f	12.759.703,05	
Bijzondere reserves	f	54.447.566,03	
Pensioenfonds	f	20.061.941,23	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiffen)	f	115.769.330,—	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiffen)	f	3.035.088.000,—	
Bankassigntaties in omloop	f	42.835,08	
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist	f	503.577.871,93	
Geblokkeerde saldo's van banken	f	58.394.571,30	
Geblokkeerde saldo's van anderen	f	19.843.820,98	
Vrije saldo's	f	647.746.927,21	
			1.229.563.191,42
Diverse rekeningen			229.356.076,52
		f	4.717.088.643,33

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f 36.894.550,—
 2) Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99)

ZWEDSE RIJSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
31 Aug. 1948	178	113	3.095	213	226	—	182
7 Sept. 1948	178	113	3.114	211	228	—	182
15 Sept. 1948	178	113	2.990	201	235	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's			45 dagen	Buiten-landse banken	Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar		Buiten-landse banken			
		Totaal	Staat				
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
31 Aug. 1948	2.324	813	595	149	161	262	6
7 Sept. 1948	2.746	896	616	217	165	276	6
15 Sept. 1948	2.681	935	727	139	168	260	6

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en munt-materiaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
16 Aug. '48	482.358	520.800	125.986	1.510	144.989
23 " '48	482.546	297.741	136.166	14	143.703
30 " '48	455.763	304.279	152.372	14	146.677
7 Sept. '48	455.831	305.032	162.373	14	147.878
13 " '48	455.840	313.164	152.469	14	144.394
20 " '48	455.917	321.127	155.691	5	142.775
27 " '48	456.172	330.546	121.559	5	147.626

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			Vrije saldo
		's Rijks Schatkist	Geblok-keerde saldo van banken	Geblok-keerde saldo van anderen	
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
16 Aug. '48	3.003.618	656.484	46.203	25.472	543.127
23 " '48	3.009.528	636.102	46.416	21.603	549.426
30 " '48	3.077.543	523.136	43.112	19.716	600.685
7 Sept. '48	3.064.494	526.549	41.614	21.729	620.499
13 " '48	3.040.744	507.221	67.501	22.460	635.423
20 " '48	3.015.670	504.049	68.283	20.789	666.663
27 " '48	3.035.088	503.578	58.395	19.844	647.747

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettings-kosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
2 Sept. 1948	52.817	248.508	125.042	165.500	426.000
9 Sept. 1948	52.817	267.994	125.042	165.700	426.000
16 Sept. 1948	52.817	267.371	125.042	152.600	426.000

Data	Bankbil-jetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
2 Sept. 1948	877.411	196.626	805	194.222
9 Sept. 1948	885.462	194.246	779	192.135
16 Sept. 1948	880.331	190.805	804	188.559

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcer-tificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
2 Sept. 1948	22.462	21.853	263	21.411
9 Sept. 1948	22.532	21.903	232	21.240
16 Sept. 1948	22.592	21.971	264	21.205

Data	F.R.-bil-jetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
2 Sept. 1948	23.952	20.271	1.693	17.724
9 Sept. 1948	24.128	20.020	1.331	17.817
16 Sept. 1948	24.056	20.273	661	18.737

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buiten-wissels	Disconto's en voor-schotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Aug. 1948	5.606,6	145,1	122,8	47,5	4.246,3	1.178,5
7 Sept. 1948	5.627,9	150,7	123,6	47,5	4.204,5	1.241,4
15 Sept. 1948	5.749,9	166,6	122,9	47,5	4.174,3	1.415,0

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
8 Sept. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.249,0	51,3
15 Sept. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.243,6	56,6
22 Sept. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.237,8	62,4

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
8 Sept. '48	1,0	401,0	8,5	21,3	461,9	10,5	308,1
15 Sept. '48	1,1	395,8	7,9	21,4	464,4	9,3	307,8
22 Sept. '48	1,3	389,6	6,6	21,8	463,2	17,2	301,0

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND ¹⁾.

1938 = 100	Dec. 1945	Jaar-gem. 1946	Jaar-gem. 1947	Mrt 1948	April 1948	Mei 1948	Juni 1948	Juli 1948
Algem. productie-index van de Industrie	56	73	92	108	109	105	113	112
Walsproducten van ijzer en staal ²⁾	57	73	137	185	199	220	244	.
Cement	85	88	114	132	134	97	134	142
Metselstenen	33	52	69	93	80	74	93	89
Deuren	.	38	57	81	115	93	130	119
Katoen- en linnen- weverijen	21	39	60	72	71	65	75	61
Schoenen	54	78	111	143	155	144	159	.
Sigaren	36	53	60	60	59	55	61	.
Sigaretten	65	73	124	128	132	131	141	.
Boter	27	52	52	40	65	96	99	104
Kaas	1	52	53	37	66	110	122	121

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; . betekent: de gegevens ontbreken; gecorrigeerde cijfers zijn cursief gedrukt.

²⁾ 1940 = 100.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1938	Maandgem. 1947	Maart 1948	April 1948	Mei 1948	Juni 1948
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	129	154	139	129	134
Vervoer wilde binnenvaart waarvan brandstoffen	1.000 t.	917	1.180	1.411	1.275	1.180	1.231
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t/km	260	334	335	295	272	330
		127	164	203	184	175	179
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	105	135	116*	115*	128*
Eigen vervoer te water	1.000 t.	600	629	812	695*	692*	766*
Idem, prestatie	mill. t/km	45	43	55	53*	47*	56*
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.)		100	35	51	50	43	49
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	1.860	2.693	2.946	2.771	2.818
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	912	1.399	1.451	1.229	1.338
Lading	"	2.092	398	928	847	662	765
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	1.566	321	797	713	556	648
Belgische vlag	"	126	73	106	118	88	94
Vertrokken schepen	Aantal	6.082	1.923	2.864	2.947	2.840	2.825
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	957	1.434	1.446	1.323	1.295
Lading	"	2.252	421	672	646	663	629
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	1.559	310	544	500	509	483
Belgische vlag	"	229	80	77	95	98	97
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	1.141	1.141	1.513	1.395	1.304	1.635
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	798	1.085	1.030	896	1.132
Lading	"	1.051	386	688	626	533	680
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	199	122	223	210	166	181
Belgische vlag	"	544	196	354	289	243	377
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	42	56	56	53	53
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	753	997	1.067	1.077	1.005
Bruto inhoud	1.000 K.T.	4.416	1.852	2.513	2.405	2.327	2.293
Idem, alleen geladen schepen	"	3.834	1.702	2.164	2.085	2.026	2.105
waarvan in lijnvaart	"	907	1.198	1.198	1.250	1.197	1.268
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	737	974	1.102	1.066	986
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	1.854	2.430	2.510	2.327	2.368
Idem, alleen geladen schepen	"	3.216	1.150	1.672	1.689	1.610	1.683
waarvan in lijnvaart	"	.	911	1.154	1.198	1.168	1.288
Goederenvervoer ter zee:							
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	984	871	1.160	946	1.057
doorvoer	"	1.738	191	383	290	416	411
Geladen ¹⁾ bij uitvoer	"	484	149	177	206	271	280
doorvoer	"	1.421	149	376	499	375	253
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	111	128	129	112*	122*
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.207	1.344	1.546	1.560	1.347*	1.478*
waarvan grensoverschrijdend	"	412	262	302	340	288*	298*
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	260	565	514	490	557*	506*
Tonkilometers Ned. Spoorwegen	"	170	189	225	225	.	.
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	47,0	45,0	42,9	43,9	.
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	5,7	14,9	17,8*	.	.	.
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	4,4	9,8	13,1	.	.	.
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	147	156	154	163	171
Slachtoffers verkeersongevallen:							
Overleden	Aantal	65	75	74	67	60	66
Ernstig gewond	"	368	580	537	518	669	668
Licht gewond	"	918	550	566	617	677	716
Idem, indexcijfers:							
Overleden	100	115	114	103	92	102	102
Ernstig gewond	100	158	146	141	182	182	182
Licht gewond	100	60	62	67	73	78	78
Luchtvaart (K.L.M.)							
Tonkm (vracht, post en bagage)	1.000	250	2.072	3.064	3.154	3.272	3.397
Passagiers km	1 miljoen	4,8	34,8	46,0	51,0	58,4	60,7

¹⁾ Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen.

²⁾ Voorlopig cijfer.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

N.V. BRONSWERK

AMERSFOORT

AMSTERDAM

ROTTERDAM

Afd. **Pijpleidingen**

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Warmtetechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Luchttechniek**

V/H BECHT & DYSERINCK

Afd. **Koeltechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Afd. **Electrotechniek**

V/H HUYGEN & WESSEL

Land- en Scheepsinstallaties

Verzendt per
VAN GEND & LOOS

*Vervoer in één hand
door 't gehele land*

MAXIMUM SERVICE. MINIMUM KOSTEN

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research-uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

De September-aflevering van E.S.K. is verschenen

UIT DE INHOUD:

Beschouwingen over de economische situatie in Nederland, Indonesië, Luxemburg, Verenigde Staten, Groot-Brittannië;

Het probleem van het sparen;

Het aandelen-koersniveau in de Verenigde Staten

Jaarabonnementen f 6.50; voor abonné's „E.-S.B.” f 5.-

Telefoon 38340 — Rotterdam — Giro no. 8408

Dr Conrad G. D. Maarschalk,

52 Wallstreet (Room 1402), New York 5, N.Y.
stelt zich beschikbaar voor internationale financiële en economische opdrachten; is specialist voor intern. bedrijfscontacten en „know how” contracten; is event. beschikbaar voor veel ambitie eisende werkkring, bij voorkeur in New York, event. ook (tijdelijk of reizend) Nederland of elders. Ref. van 6-j. ervaring bij bedrijfsleven en overheid.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 4 Oct. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

◆ Beschikbare krachten ◆

BEDRIJFSECONOOM

ervaring met moderne bedr.adm. en var. budgettering bij grote ondernemingen stelt zich ter beschikking voor adviezen en/of leiding. Br. onder no. ESB 1278 bur. van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Assistent Accountant

Jongeman, middelbare opleiding met commerciële ervaring, enige jaren als assistent accountant werkzaam geweest zijnde; momenteel studierend voor het onderdeel inrichtingsleer (N.I.V.A.), zoekt werkkring waar zijn kennis en ervaring tot volle ontplooiing kunnen komen, o.a. als assistent van een bank-directie of adjunct accountant. Br. onder no. ESB 1282 bur. v. d. blad, postbus 42, Schiedam.

Dr in de Rechten

Doctor in de Rechtsgeleerdheid, met 15-jarige grote advocatenpraktijk, thans financieel-economisch werkzaam, ambieert op dit laatste gebied een meer zelfstandige positie. Vrij van militaire dienst. Event. tot deelneming bereid. Br. onder no. ESB 1279, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Economisch Doctorandus

te Amsterdam belast zich met het bijhouden, inrichten en controleren van administraties, het waarnemen van secretariaten e.d.

Br. onder no. E.S.B. 1284 bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

◆ Vacatures ◆

Financiële instelling te 's-Gravenhage vraagt voor de functie van

Secretaris van de Directie

Jurist of Economisch Drs. Bij voorkeur ervaring op gebied van het hypotheekbankwezen, uitstekende kennis der moderne talen, brede visie en goede en gemakkelijke omgang met mensen. Leeftijd ca. 30 jaar of ouder. Brieven met opgave van levensloop, godsdienst, ambitie, referenties in te zenden onder nummer ESB 1283, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Bij de Gouvernements- en Belasting-Accountantsdiensten in Indonesië kunnen worden geplaatst:

accountants

Bezoldiging volgens Indische bezoldigingsregeling, verhoogd met overbruggingsbezoldiging, duurtetoelag, gezinstoelage, event. kindertoelage en speciale accountantstoelage ad f 300.— per maand.

Uitzending voor 3 jaar. Bij afloop contract wordt kortverbandtoelage uitgekeerd, bedragende 25 pCt. der bezoldiging (incl. overbruggingsbezoldiging). Bovendien wordt dan voor elk jaar dienst een maand salaris als bonus uitgekeerd. Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding en praktijkervaring richten aan Hoofd Afdeling Aanneming, Kamer 142, Ministerie Overzeese Gebiedsdelen, Binnenhof 7, 's-Gravenhage.

Bij diverse Gouvernementsdiensten in Indonesië kunnen worden geplaatst:

adjunct accountants

in het bezit van M.O. boekhouden of S.P.D. Bezoldiging volgens Indische bezoldigingsregeling, verhoogd met overbruggingsbezoldiging, duurtetoelag, gezinstoelage en event. kindertoelage.

Uitzending voor 3 jaar. Bij afloop contract wordt kortverbandtoelage uitgekeerd, bedragende 25 pCt. der bezoldiging (incl. overbruggingsbezoldiging). Bovendien wordt dan voor elk jaar dienst een maand salaris als bonus uitgekeerd. Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding en praktijkervaring richten aan Hoofd Afdeling Aanneming, Kamer 142, Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen, Binnenhof 7, 's-Gravenhage.

Het Oei Tiong Ham Concern heeft plaatsing voor

enige bekwame en energieke krachten

teneinde te werk gesteld te worden op:

- de Accountantsafdeling
- de Economische Afdeling en
- in de Staf opgenomen te worden.

Vereisten voor:

- Volledige resp. gevorderde Accountantsstudie (N.I.V.A. of Academisch), dan wel Doctoraal Economie met aanleg voor Accountancy. De te benoemen kracht zal, indien niet in het bezit van het volledig Accountantsdiploma, in de gelegenheid gesteld worden dit te behalen.
- Doctoraal Economie, met uitgesproken bedrijfs-economische aanleg.
- Commercieel inzicht, initiatief en representatief.

Sollicitaties onder opgave van opleiding, ervaring en leeftijd, te richten aan de Afdeling Personele Zaken te Semarang.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures“ voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

DE MAATSCHAPPIJ TOT FINANCIERING VAN HET NATIONAAL HERSTEL N.V.

roept aandeelhouders op tot het bijwonen van een

a. Buitengewone vergadering van aandeelhouders B, te houden op 7 October 1948 te 16.45 uur in het kantoorgebouw van de maatschappij, Kneuterdijk 6 te 's-Gravenhage.

Agenda:

- Opening.
- Goedkeuring notulen vorige vergadering.
- Benoeming van 3 leden van de Raad van Toezicht in verband met het periodieke aftreden van 3 commissarissen ingevolge art. 18 sub 4 van de statuten der vennootschap. De voorstellen tot vervulling van deze vacatures liggen ten kantore van de maatschappij ter inzage.
- Rondvraag.
- Sluiting.

b. Buitengewone algemene vergadering van aandeelhouders, te houden op 7 October 1948 te 17 uur in het kantoorgebouw van de maatschappij, Kneuterdijk 6 te 's-Gravenhage.

Agenda:

- Opening.
- Benoeming van 8 leden van de Raad van Toezicht in verband met het periodieke aftreden van 7 commissarissen ingevolge art. 18 sub 4 van de statuten der vennootschap, alsmede in verband met de vacature, ontstaan door het overlijden van Prof. Dr. N. J. Polak. De voorstellen tot vervulling van deze vacatures liggen ten kantore der maatschappij ter inzage.
- Rondvraag.
- Sluiting.

Houders van aandelen aan toonder, die genoemde vergaderingen wensen bij te wonen, dienen hun aandelen uiterlijk 4 October 1948 tegen reçu, dat tevens als bewijs van toegang tot de vergadering zal dienen, te hebben gedeponereerd bij de volgende banken:

Amsterdamsche Bank N.V.
De Twentsche Bank N.V.
Incasso-Bank N.V.
Lippmann, Rosenthal & Co.
R. Mees & Zoonen.
Nederlandsche Handel-Maatschappij N.V.
Nederlandsch Indische Handelsbank N.V.
Pierson & Co.
Rotterdamsche Bank N.V.
Heldring & Pierson.
De Nederlandsche Bank N.V., Afd. Be-
waarneming, Oude Turfmarkt 127, A'dam.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitsstraat, Gent.
Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementenprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).